Eroarea „creștinismului elen”

Despre „compozițiile greco-creștine”

Epifanie I. Arhimandritul Theodoropoulos

Sursa: Articole – Studii și scrisori . Volumul A. Atena , 1986.

1. „Civilizația creștină elenică” și Vasile cel Mare

2. Compozițiile greco-creștine și Părinții

3. Sfântul Hrisostom și Înțelepciunea Porților

4. Sfântul Grigore și Fecioara Sofia

5. Ne amăgim singuri, iar neo-idolatrii atacă

6. Un răspuns prietenos la o critică prietenoasă

7. Răspuns prietenos luni

8. Răspuns prietenos al treilea

Această colecție de scrisori/articole ale Părintelui Epiphanios Theodoropoulos ar putea fi ciudată pentru unii. Deci ce se întâmplă? Ne negăm identitatea națională în același mod în care păgânii au negat coexistența elenismului și a creștinismului timp de două mii de ani?

Nimic de genul acesta. Preasfântul Stareț nu vrea în niciun caz să spună așa ceva, după cum veți vedea citind. Cu toate acestea, termeni incorecți și antiecleziastici precum „creștinismul elen” s-au născut din ideologii etno-rasiale și implică nu doar coexistența, ci identificarea și unirea celor două, ceea ce este nepotrivit, deoarece creștinismul este atât pan-uman, cât și supra-rasial, iar etno-rasismul (nu: patriotismul) a fost condamnat de Biserica noastră. Ar fi poate mai corect să vorbim despre „tradiția culturală ortodoxă greacă” sau, mai bine: „romanism”, așa cum a fost numit. Acest lucru este foarte real și este o dimensiune culturală a multor secole în care găsim identitățile ortodoxiei și culturii grecești coexistând și fiind discutate. Totuși, a vorbi despre „creștinism grec” (sau chiar ortodoxie greacă) este complet greșit, la fel cum este și a vorbi despre „creștinism rus” sau „creștinism chinez” sau „ortodoxie chineză”, așa cum ne explică Preafericitul Părinte. Pentru cei care nu știu, ar trebui să spunem că în toate textele antice care sunt citate, cuvântul „grec” ar trebui tradus astăzi prin „păgân” , și nu cu sensul național actual.

1. „Civilizația creștină elenică” și Vasile cel Mare

Stimate Domnule Director

Am în față un text al respectatului și iubitului meu profesor, domnul Pan. I. Bratsiotou, care se referă la susținerea și lauda „Civilizației Creștine Elene” (vezi „Educația Creștină Elenică”, martie și aprilie 1958). Umilința mea cu siguranță nu are nici măcar o miime din înțelepciunea domnului profesor și a multor altor susținători ai combinării elenismului cu creștinismul și ai comparării elementelor grecești și creștine în direcția unei noi creații („civilizația creștină elenică”), dar asta nu înseamnă că nu pot avea îndoieli. Din păcate, în ciuda întregii mele bune voințe, cu care am studiat și continui să studiez textele ocazionale ale adepților acestei teorii, nu am reușit să mă conving că o astfel de legătură și comparație a avut loc cu adevărat (sau că a fost măcar posibilă).

Smerenia mea, precum și a multor altora, nu văd nicio înrudire sau legătură între elenism și creștinism, ci mai degrabă lacune și abisuri. Acesta din urmă, după cum credem, este o negare și o condamnare a esenței primului. Creștinismul are în comun cu elenismul ceea ce are în comun cu toate popoarele. Aceasta deoarece unele elemente ale creștinismului (cum ar fi, de exemplu, evlavia) sunt universale. Dincolo de aceasta, ce înrudire reală este posibil să găsim între ele? Ce element specific (esențial, desigur) a primit creștinismul de la elenism? Din ce

motiv termenul „creștin” nu este autosuficient, din moment ce creștinismul are în sine și prin sine toate elementele sănătoase și bune ale elenismului (puține ființe), dar are și infinite altele, cele mai divine și cele mai rafinate, pe care elenismul nici măcar nu le-a conceput? Să fiu iertat pentru exprimare, dar cred că numai prin alchimie spirituală este posibil să se ajungă la o sinteză a elementelor grecești și creștine. Această sinteză mi se pare ciudată și ilegală, mai degrabă nefirească, această conjuncție. Dacă ne înșelăm, să ne luminezăm.

Îl auzim pe Pavel strigând că „Iudeii cer semne, iar grecii caută înțelepciunea; dar noi propovăduim pe Hristos cel răstignit, o piatră de poticnire pentru Iudei și o nebunie pentru Greci” (1 Corinteni 1:22) și ne temem să amestecăm înțelepciunea lumii cu singura „nebunie” mântuitoare a Crucii. Îl auzim învățând că Dumnezeu „a rușinat înțelepciunea acestei lumi” (1 Corinteni 1:20) și că „Dumnezeu a binevoit să mântuiască pe cei ce cred prin nebunia propovăduirii” (1 Corinteni 1:21) și nu suntem capabili să înțelegem că este posibilă combinarea acestor lucruri…

-Grecul își are cu siguranță locul (ca orice popor) în creștinism. Totuși, acest loc este cel al unui adept, al unui discipol și al unui slujitor umil, nu cel al unui partener! Dacă a pregătit terenul în vreun fel pentru răspândirea creștinismului, el a beneficiat mai întâi singur, pentru că a fost eliberat din mocirlă și s-a ridicat dintr-o mizerie de neimaginat. (Mult mai mult decât atât, iudaismul a pregătit terenul, din care a răsărit și mântuirea. Să nu uităm, în cele din urmă, că Dumnezeul pe care îl venerăm astăzi nu este Dumnezeul (zeii au scris) lui Homer și Hesiod, al lui Platon și Aristotel, ci Dumnezeul lui „Avraam, Isaac și Iacov și al seminței lor drepte”...). Dacă a transmis creștinismul altuia, a plătit o datorie și nu a oferit har. (La urma urmei, cine i-a transmis creștinismul? Nu evreul Pavel? De ce vedem slujbele doar pentru greci?). Dacă, în cele din urmă, creștinismul a scris în limba greacă, pe care a găsit-o răspândită, acest lucru creează obligații și îndatoriri pentru greci și nu oferă privilegii!...

Respectatul meu Învățător crede că marii Părinți, și în special Vasile cel Mare, au fost inițiatorii și călăuzitorii unirii spiritului grec cu cel creștin .
- Vasile cel Mare!... Mă îndoiesc că altcineva a considerat unirea spiritului grec cu cel creștin ca fiind atât de de neconceput cum a fost considerată de Vasile cel Mare! Mă îndoiesc că altcineva (după Pavel) a dezaprobat atât de aspru și a condamnat atât de sever înțelepciunea greacă

și seculară în general precum Părintele din Cezareea. Spun aceasta pentru că am văzut mulți dintre Părinți depreciind și respingând această înțelepciune, dar nu am văzut niciodată pe nimeni plângând și jelindu-se pentru timpul petrecut studiind-o!...

Înainte însă de a asculta strigătele Sfântului Părinte, este necesar să subliniem un detaliu de mare importanță: înțelepciunea greacă, luată independent (adică fără nicio comparație cu Evanghelia), este vrednică de onoare și, uneori, chiar de admirație. Are o oarecare valoare și un anumit folos, așa cum are lumina stelelor noaptea, când soarele lipsește. Dar, așa cum, odată cu răsăritul zilei și apariția soarelui, lumina stelelor este pretutindeni anihilată, tot așa, în fața Soarelui nevăzut și nesfârșit al Adevărului, Mântuitorul Hristos, înțelepciunea greacă, ca orice înțelepciune omenească, se dovedește a fi o nebunie fără fund. Înțelepții dezbateri au fost acum învățați (așa cum cântăm în Acatist), dacă poeții miturilor nu au fost învățați. Filosofii s-au dovedit a fi neînțelepți, tehnicienii au fost numiți nebuni. Cursele înțelepților și retorilor atenieni au fost rupte și numai pescarii din Galileea nu și-au lăsat mrejele goale... Prin urmare, ori de câte ori Părinții sunt dedați înțelepciunii grecești și văd un anumit folos în ea, o primesc independent. Și faptul că înțelepciunea greacă, judecată independent , are o oarecare valoare, este incontestabil. Dar există oare un pasaj al marilor Părinți în care este lăudată, considerată în comparație cu creștinismul? Există oare un loc în Părinți în care se vorbește despre posibila unire a spiritului grecesc și creștin, despre posibila combinare a elementelor grecești și creștine? Părinții, ori de câte ori văd înțelepciunea greacă în contrast și comparație cu creștinismul, nu-i țes coroane, ci biciuri, nu o găsesc înțelepciune, ci prostie și nebunie, nu-i pregătesc tronuri lângă sau, cel puțin, sub tronul creștinismului (așa cum facem noi prin compozițiile „greco-creștine”), ci abisuri , în care o aruncă ca fiind deșartă și inutilă.

Dar să-l încheiem pe Vasile cel Mare discursul său. Textul său are o semnificație cu totul specială, pentru că nu este o simplă învățătură teoretică, ci o mărturisire profundă și emoționantă a sufletului însuși.

El îi mărturisește lui Eustathius Sebastinus: „Eu, petrecând mult timp în deșertăciune și aproape toată tinerețea mea , am irosit munca zadarnică pe care am dedicat-o dobândirii lecțiilor înțelepciunii pe care Dumnezeu mi-a dat-o, pentru că uneori, ca și cum m-aș fi trezit dintr-un somn adânc, am ridicat privirea spre lumina minunată a adevărului Evangheliei și, lepădând înțelepciunea inutilă a conducătorilor acestui veac, care sunt

desființați, mi -am irosit o mare parte din viața mea jalnică , dorind să mi se dea îndrumare pentru introducerea doctrinelor evlaviei. Și mai presus de toate, am fost sârguincios în corectarea unora dintre moravurile mele, abătându-mă de mult de la vorbirea mea față de cei răi" (E. P. Migne 32,824).

Nu credem că sunt necesare comentarii asupra unor texte atât de clare, atât de luminoase și atât de categorice .

Cu mult respect și călduroase mulțumiri.

2. Compozițiile greco-creștine și Părinții

Stimate Domnule Director

Am citit nu doar cu atenție, ci și cu respect scrisoarea din numărul recent al revistei „Trei Ierarhi" de la Profesorul meu, domnul P. Bratsiotou, scrisă cu ocazia articolului meu anterior despre „Civilizația greco-creștină și Marele Vasile". Totuși, nu mă așteptam la nicio iluminare. Profesorul este preocupat, aproape de la început până la sfârșit, nu de articolul meu, ci de umila mea persoană. Respectatul meu Profesor! Desigur că știu cine sunt și despre ce scriu. Eu (ca să folosesc o expresie similară a Sfântului Ignațiu) mai tânăr, tu un filistin. Eu neînțelept și necunoscut, tu înțelept și faimos. Eu golit de titluri și funcții, tu împovărat. Eu sunt student, tu ești profesor. Dar asta nu m-a exclus, așa cum am scris, dreptul de a avea îndoieli și obiecții și aș fi încântat de toate recomandările și sfaturile tale, dacă aș putea vedea un răspuns la îndoielile și întrebările mele. Dar, din păcate, nu meritam asta... Cuvintele sau scrierile unei persoane, cred, sunt corecte sau nefondate în sine și nu conform vorbitorului sau scriitorului. „Nu vorbitorul este întrebat, ci ceea ce se spune", spunea pe bună dreptate filosoful antic. Dacă articolul meu ar fi nefondat, ar fi ușor să demonstrez acest lucru. Ce conta dacă scriitorul era tânăr sau bătrân, dacă primise recent sau cu mulți ani în urmă o diplomă sau dacă nu avea deloc diplomă? Nimeni nu poate pretinde că vârsta sau diplomele îi protejează în mod magic pe oameni de a scrie texte nefondate.

Mărturisesc că m-am întristat, pentru că m-a întristat un Învățător respectat și iubit. Intenția mea, însă, nu a fost să „dogmatizez", nici să demonstrez o înțelepciune inexistentă, nici să mă cert cu Profesorul. Dacă

aș părea a fi așa, nu ezit să-mi cer scuze. Intenția mea a fost să exprim percepții subiective umile, împreună cu îndoielile și dubiile mele, pentru a putea primi o oarecare iluminare, ca să nu alerg sau să alerg în zadar. Aceste probleme nu sunt dintre acelea reci, care ocupă complet sec și apatic mintea și nu mișcă în niciun fel sufletul... Mi-ar fi greu, până la punctul în care mi-ar fi imposibil, să înăbuș cele mai vii îndoieli și îndoieli ale sufletului meu.

Studiul dumneavoastră, stimat Învățător, „Elenismul și creștinismul în contrast și sinteză", pe care l-am citit imediat după trimiterea articolului meu, mi-a fost prezentat în acele zile de un prieten teolog de-al meu. (Studiam mai devreme prezentarea de la Conferința despre „Civilizația creștină elenică"). În el, am văzut că una dintre principalele concluzii și una dintre principalele dumneavoastră poziții este aceasta: Creștinismul nu a primit în niciun fel elemente de substanță de la elenism, ci doar de formă. Că influența acestuia din urmă asupra primului a fost pur morfologică și în niciun fel esențială. Cu toate acestea, ridică o întrebare serioasă: În ce măsură putem, datorită unei simple influențe morfologice (și aceasta este puternic contrazisă și contestată de alții, așa cum relevă și studiul dumneavoastră), să vorbim despre „compoziții greco-creștine".

Dumneavoastră, venerabile Învățător, Profesori de teologie greco-ortodoxă, aproape toți ați plecat în străinătate și ați studiat la universități străine, în principal protestante. Fără îndoială, ați plecat nu pentru a pierde timpul, nici pentru recreere, ci pentru beneficiu. Unde rezidă acest beneficiu? Ce ați primit de acolo? Elemente de esență? Acest lucru pentru mulți, și mai ales pentru dumneavoastră, nu se poate spune fără a intra în domeniul calomniei. Prin urmare, orice influență de acolo trebuie văzută ca fiind pur metodologică, morfologică. Totuși, din acest fapt, ar fi posibil să se formuleze afirmația că învățătura unui sau altuia Profesor nu este pur și simplu ortodoxă, ci protestant-ortodoxă și că cărțile sale nu sunt pur și simplu ortodoxe, ci protestant-ortodoxe? Cui i s-ar atribui acest lucru? Cui i s-ar atribui faptul că se vorbește despre „compoziții protestant-ortodoxe" pur și simplu și exclusiv pentru că teologii ortodocși negociază pozițiile ortodoxe conform metodelor germane (indiferent dacă o fac bine sau rău), sau pentru că există, până la urmă, unele puncte comune între ortodoxie și protestantism? Dar atunci, cum am putea, din aceste motive, să vorbim despre „compoziții greco-creștine"? Iată întrebarea mea! Poate că se întâmplă să fie un prost, dar voi, cei puternici, „ar trebui să fiți și înțelepți și nebuni"...

Scrisoarea lui Vasile cel Mare către Eustatie Sebastine, în care acesta deplânge timpul petrecut studiind înțelepciunea lumii, am studiat-o nu fragmentar, ci în întregime și de multe ori. Totuși, nu am găsit ca ea, considerată în ansamblu, să-l prezinte pe Vasile cel Mare într-o poziție diferită în ceea ce privește evaluarea înțelepciunii lumii. Cât despre utilizarea acestei scrisori de către alții înaintea mea, spun sincer că nu eram conștient de acest lucru (sau mai degrabă nu-mi aminteam). Totuși, chestiunea nu are nicio semnificație, deoarece nici utilizarea repetată a textelor nu le evaporă puterea și valoarea și nici nu am revendicat, publicând scrisoarea, titluri pentru descoperirea unui text necunoscut.

Nu am omis în mod deliberat tratatul aceluiași Părinte, „Către tineri, ca și cum ar beneficia de cuvinte grecești” (care, însă, nu este nici pe departe menționat în „compozițiile greco-creștine”). Cât poate conține un singur articol? Dacă eu sunt obligat să menționez acest tratat, cu atât mai mult ar trebui Sfântul Părinte, care a scris tratate întregi pe această temă, să menționeze scrisoarea către Eustatie Sebastinul?

Textele indicate de Sfântul Grigore de Nazianz (Epitaful către Vasile cel Mare, par. 11) și Sfântul Damaschin (Ekdosisis Ortod. Pisteos, 4' 90) nu le-am citit, deși nu-mi erau necunoscute. Întrebarea, însă, nu este dacă există pasaje ale Părinților care sunt cumva atribuite înțelepciunii grecești și care își găsesc o anumită valoare în ea. Am recunoscut explicit în articolul meu că există astfel de pasaje. Întrebarea este alta: Există pasaje ale Părinților pe care îi proclamăm „aducători și pionieri ai unirii spiritului grec cu cel creștin”, care vorbesc despre posibilitatea unei astfel de uniri? Există pasaje în Părinți care vorbesc despre „compoziții greco-creștine”? Există astfel de pasaje? Voi discuta despre asta în articolul meu. În plus, cei doi Părinți menționați nu au doar o singură viziune, ci și alta. Așadar, cum pot fi rezolvate întrebările mele și cum pot fi risipite îndoielile mele despre „compozițiile greco-creștine”? Într-adevăr! Dacă Sfântul Grigore dezaprobă condamnarea totală a educației în afara bisericii de către unii în epitaful său despre Vasile cel Mare, nu se știe cât de mult îi ridiculizează pe filosofii greci în primul său discurs (conform lui Iulian) și mai ales în paragrafele 3, 4 (Migne 35, 568) și 5 (ibid., 581) și 6, unde spune:

„Acestea (lucrurile creștinilor) sunt mult mai onorabile decât lăcomia lui Solon, înțeleptul și legiuitorul, pe care Cresus l-a pedepsit cu aur lidian; și decât caritatea lui Socrate; căci mi-e rușine să o numesc pederastie, din

moment ce nu este modest în invențiile sale; și decât desfrânarea lui Platon, sicilianul, pentru care este atât practicat, cât și de care nimeni nu este scuzat, fie că este grec, fie că nu;... Și decât filosofia lui Epicur, care nu definește nimic ca fiind bun dincolo de plăcere...” (Migne 35, 593 și următoarele).

În Elogiul său despre Sfântul Atanasie, el spune că Atanasie „a fost imediat educat în manierele și disciplina divină, câteva dintre circularele filosofiei, să nu accepte toate aceste lucruri ca fiind infinite și nici să ignore pe cele pe care încercase să le vadă dincolo. Căci nu era potrivit nici pentru sufletul nobil și filosofic să fie ocupat cu căutări zadarnice , nici pentru aceeași pasiune a atleților pentru infinit, care, navigând pe aer sau pe corpuri, eșuează în isprăvile lor” (Migne 35, 1088). În a doua parte, din nou din această cauză, el critică o mare parte din „filosofia exterioară” și în paragraful 4 o caracterizează ca „jucând umbrele adevărului în forma și problema filosofiei” (ibid., 1204). În prima sa Epistolă către Vietarul din Nyssa, el numește cărțile înțelepciunii exterioare „ sărate și neplăcute ” și îl critică pe prietenul cu același nume, pentru că este preocupat de ele și a abandonat „cărțile sacre și sfinte”, adică Sfintele Scripturi. El îl îndeamnă să „se trezească și să se întoarcă la sine” (Migne 37,41), ceea ce a și făcut.

Iar Sfântul Damaschin, dacă spune în „Ediția Credinței Ortodoxe” că cel mai nevinovat „dacă putem culege ceva folositor din afară, nu este interzis” (Migne 94, 1177), nu numai că clasifică filozofiile grecești printre erezii la începutul cărții sale „Despre erezii” (Migne 94, 680 și următoarele), dar și în al doilea său discurs despre Sfintele Icoane, spune că ar trebui să îmbrățișăm și să îmbrățișăm „întregul Vechi și Noul Testament, cuvintele Sfinților și aprobaților Părinți. Și scrierea rușinoasă, spurcată și necurată a blestemelor maniheenilor și grecilor și a celorlalte erezii, întrucât conținea lucruri false și deșarte și erau născocite spre slava diavolului și a demonilor săi și bucuria lor, o respingem și o respingem, chiar dacă conținea și numele lui Dumnezeu” (Migne 94, 1293). În „Tomul către așa-zisul episcop al lui Darius Iacobitul”, el scrie, criticând unele dintre erorile sale: „... Și cei care nu sunt ridiculizați, mai degrabă resping excesul nebuniei? Aceasta nu este altceva decât o recreare a unui demon rău, o descoperire întunecată a demonilor și o minune a extazului grecesc. Unde a spus el asta despre purtătorii de zei? Dacă nu-l introduceți pe sfântul Aristotel printre voi ca al treisprezecelea Apostol și îl preferați pe idolatr printre cei înzestrați cu spirit de zei” (Migne 94, 1440-1441). Interpretând pasaje din 1 Corinteni (Migne 95,

569 și următoarele), el adoptă literal interpretarea divinului Hrisostom, care este cunoscut pentru severitatea sa, sau mai degrabă, violența sa, în atacurile sale la adresa înțelepciunii grecești.

Dar să ne întoarcem la Sfântul Grigorie, ca prin el să putem încheia discursul: „Mai întâi înțelepciunea este o viață de laudă și Dumnezeu purificat sau curățit… Mai întâi înțelepciunea este înțelepciunea dincolo de textul în cauză și de strofele cuvintelor și de opoziția față de fals și fals… Dar mi s-a întâmplat că cinci cuvinte în Biserică au fost rostite cu pricepere, sau o miriadă în limbi și glasul unei trâmbițe fără argint, ele nu-l îndeamnă pe ostașul meu la războiul spiritual. Aceasta este înțelepciunea pe care o laud, aceasta este înțelepciunea pe care o îmbrățișez, prin care cei nenăscuți au fost glorificați și la care cei epuizați au fost preferați și cu care pescarii au adus întreaga lume în lanțurile evangheliei, după ce au cucerit înțelepciunea abolită prin rațiunea desăvârșită și trunchiată ” (Logos ix', Migne 35, 936). Cum ar trebui atunci să-i considerăm pe cei despre care se spune că au rostit astfel de lucruri (și altele), ca fiind nimagogii și pionierii „compozițiilor greco-creștine”?

Cu mult respect și călduroase mulțumiri

3. Sfântul Hrisostom și Înțelepciunea Porților

O'.

În trecut, am scris pur și simplu câteva dintre gândurile noastre despre atitudinea marilor Părinți față de înțelepciunea ușii. Și spunem că este imposibil să-i considerăm creatori de „compoziții greco-creștine”, așa cum s-a încercat recent. Și întrucât unele pasaje foarte inocente ale Părinților, atribuite înțelepciunii ușii și găsind o oarecare valoare în ea, sunt trâmbițate cu voce tare de adepții „compozițiilor greco-creștine” și devin steaguri și stindarde ale triumfului în mâinile lor, în timp ce expresiile dure ale Părinților împotriva înțelepciunii ușii sunt reduse la tăcere și ocolite, considerăm oportun să enumerăm câteva dintre aceste expresii și să le înregistrăm în rubricile acestei reviste iubite. Este de la sine înțeles că această publicație nu are pretenția de a fi o lucrare sistematică. Este vorba despre cea mai simplă copiere, fără niciun sistem și fără nicio ordine. Adică, ne mulțumim cu o simplă transferare a vocilor

patristice. Mai întâi, îl vom auzi pe dumnezeiescul Hrisostom, cel mai mare dintre Părinții Bisericii Ortodoxe. Mai târziu, poate, vom auzi și alții.

Astăzi, Sfântul Părinte interpretează pasajul din 1 Corinteni 1:17: „Evanghelia a fost propovăduită fără înțelepciune de cuvinte, pentru ca crucea lui Hristos să nu fie zadarnică”. Și spune:

„Disprețuind strigătele celor care au o părere înaltă despre botez, el se opune de aceea celor care se laudă cu înțelepciunea exterioară și împotriva lor se înarmează mai puternic. Căci celor care vorbeau deschis despre botez le-a spus: Vă mulțumesc că n-am botezat pe nimeni și că Hristos nu m-a trimis să botez și nici nu folosește cuvinte dure sau constructive, ci, certându-ne pe câteva lucruri, așa cum a vrut, am depășit acest lucru și din exemple similare am dat rana, spunând: «Ca crucea lui Hristos să nu fie zadarnică».”

Ce sunt marii înțelepți, dacă sunt acoperiți? Căci dacă această înțelepciune luptă împotriva crucii și luptă împotriva evangheliilor, nu este de dorit, ci de scufundat. Căci acesta este motivul pentru care Apostolii nu au devenit înțelepți, nu din cauza unei boli a harismei, ci pentru ca predicarea să nu fie afectată. Prin urmare, ei (înțelepții) nu au fost cei care au alcătuit cuvântul, ci și cei care au fost mistuiți și indivizii care l-au confirmat. Așa se vindecă tifosul, aceasta suprimă inflamația, aceasta moderează convingerea. Și dacă nu în înțelepciunea vorbirii, pentru cine l-au trimis pe Apolo, fiind elocvent, să predice? Nu că era îndrăzneț în puterea cuvintelor, ci că era puternic în Scripturi și îi mustra pe iudei. Altfel, lucrul căutat era ca fruntașii și cei care începuseră să semăne cuvântul să nu fie învățați. Căci aceștia erau cei care erau mult rugați pentru putere, pentru ca greșeala prefețelor să fie alungată și atunci să se dea multă putere acestei intrări. Cel ce nu i-a cerșit pe cei bine învățați din prefețe, dacă după acestea i-a primit pe învățați, nu a făcut-o ca unul care a fost rugat, ci ca unul care nu a fost discernut. Căci, așa cum nu s-a arătat înțelept în îndeplinirea a ceea ce voia, nici după acestea, fiind găsit, nu l-a alungat pentru acest motiv. Dar îmi arăți că, dacă Petru era învățat și Pavel. Dar nu ai ; căci erau persoane private și analfabeți. După cum Hristos, când i-a trimis pe ucenici în lume, le-a arătat puterea Sa mai întâi în Palestina și a spus: „Când v-am trimis fără pungă și ați luat chiar și o pereche de sandale, nu ați dus lipsă de cine? ”, apoi le-a permis să ia și să aibă o pungă, și așa a făcut și aici. Căci lucrul căutat era să arate puterea lui Hristos, ca cei care se apropie de El să nu fie abătuți

de la credință prin înțelepciunea exterioară. Când grecii îi acuză pe ucenici ca persoane private, noi îi acuzăm și mai mult. Să nu spunem că Pavel era înțelept ; Dar, lăudându-ne cu cei care au fost mai mari decât ei în înțelepciune și minunându-ne de elocvența lor, îi numim pe toți cei dintre noi evenimente private. Căci nu îi considerăm mici și, prin urmare, ocupăm locul; căci astfel victoriile vor fi glorioase.

Și spuneau acestea, pentru că cine a auzit vreodată un creștin și un grec certându-se într-un mod ridicol și amândoi distrugându-se în lupta unul cu celălalt? Căci, dacă îl vedea pe creștin vorbind, grecul spunea asta; și dacă îl vedea pe grec spunând asta, creștinul se afirma . Căci în ceea ce privește pe Pavel și Platon, grecul încerca să arate că Pavel era neînvățat și o persoană privată; în timp ce creștinul, din naivitate, încerca să inventeze că Pavel era mai învățat decât Platon. Și astfel, grecul a câștigat mâna, menținându-și poziția. Căci, dacă Pavel era mai elocvent decât Platon, mulți ar argumenta că nu a propovăduit Harul, ci elocvența. Așadar, ceea ce spunea creștinul era în favoarea grecului; iar ceea ce spunea grecul era în favoarea creștinului. Căci, dacă Pavel era neînvățat, iar Platon susținea ceea ce spuneau ei, victoria era glorioasă. Căci cei neînvățați, luându-i ca ucenici ai săi, i-a convins pe toți și i-a adus la el. Din aceasta este evident că el a propovăduit nu în înțelepciune omenească, ci prin harul lui Dumnezeu. Dacă nu suferim aceste lucruri, să nu fim râși în felul acesta de greci, pentru că luptă împotriva noastră, sau să-i acuze pe Apostoli că sunt ignoranți, căci această acuzație este o laudă. Și când spun că Apostolii erau țărani, să adăugăm și noi și să spunem că și ei erau ignoranți, analfabeți, săraci, josnici, nebuni și necunoscuți. Aceasta nu este o blasfemie la adresa Apostolilor, ci mai degrabă o glorie, că astfel de oameni par mai strălucițidecât toată lumea. Căci acești indivizi, atât țărani, cât și needucați, se întreceau cu cei înțelepți, cu cei puternici și cu tiranii și cu cei care se lăudau cu bogăția, gloria și tot ce era din afară, ca și cum nimeni nu ar fi făcut-o vreodată.De aceea spun că puterea crucii a fost mare și că aceste lucruri nu au fost făcute prin putere omenească. Căci lucrurile care s-au făcut nu au fost naturale, ci lucrurile care s-au împlinit au fost peste fire. Și când ceva se face peste fire și peste fire, mult peste ceea ce este potrivit și util, este evident că aceste lucruri sunt făcute printr-o putere și cooperare divină. Și El intenționează. Pescarul, constructorul de corturi, vameșul, cetățeanul privat, analfabetul, venind din Palestina, o țară îndepărtată, filosofii, oratorii, așa-numiții teribili, toți, separați de casele lor, au rezistat acestor lucruri într-un timp de secetă cu multe pericole, demos, regi care cad, această natură luptând, timpul antichității, multele obiceiuri care se opun

cu înverșunare bătrâneții, demoni înarmați, diavolul care stă și se mișcă mereu, regi, conducători, demos, națiuni, orașe, barbari, greci, filosofi, oratori, sofiști, scriitori de retorică, legi, tribunale, diverse iaduri, morți nenumărate și omniprezente. Dar toate acestea au fost astfel controlate și au dispărut, murmurul pescarilor, ca un praf fin, neputând fi stârnit de vânturile puternice. Învățăm să le vorbim astfel grecilor, ca să nu venim ca hrană și pășuni, ci mai degrabă să venim pregătiți pentru nădejdea din noi. Și am studiat deja acest capitol, nu puțin, și le spunem: De unde au plecat cei slabi dintre cei puternici, cei doisprezece ai lumii, neînarmați cu armele lor, ci luptând goi împotriva celor înarmați? (E. P. Migne 61,26-28).

Sunt necesare comentarii? Cu siguranță nu! Pur și simplu semnăm pentru acuratețea textului.

B΄

Astăzi continuăm publicarea, fără comentarii, a unor fragmente din Sfântul Părinte, care indică... simpatia sa pentru „Compozițiile greco-creștine”:

„Noi știm aceste lucruri, dar pentru cei necredincioși nu sunt. De aceea a zis: «Cuvântul crucii este o nebunie pentru cei ce pier, dar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu. Căci este scris: «Voi nimici înțelepciunea înțelepților și voi nimici priceperea celor pricepuți».” Nu-și pune nicio povară, ci vine mai întâi la mărturia Scripturii și apoi, luând de acolo îndrăzneala, o folosește mai elocvent în cuvinte și ziceri: «N-a disprețuit Dumnezeu înțelepciunea veacului acestuia? Unde este înțeleptul? Unde este cărturarul? Unde este învățătorul veacului acestuia? N-a disprețuit Dumnezeu înțelepciunea veacului acestuia? Căci, fiindcă lumea, prin înțelepciune, n-a cunoscut pe Dumnezeu în înțelepciunea lui Dumnezeu, Dumnezeu a binevoit să mântuiască pe cei ce cred, prin nebunia propovăduirii».” Spunând că este scris: «Voi nimici înțelepciunea înțelepților», aduce dovada din lucruri, zicând: «Unde este înțeleptul? Unde sunteți voi învățați?»” El este încurcat atât de greci, cât și de evrei. Căci care filosof, care i-a mântuit pe cei învățați în raționamentele scolastice, pe cei învățați în evrei și a ajuns să cunoască adevărul? Nu există niciunul, ci toate lucrurile li s-au întâmplat pescarilor. Concluzionând lucrul și potolind furtuna lor și zicând: „N-a

ascuns Dumnezeu înțelepciunea acestei lumi?” El spune și motivul pentru care aceste lucruri s-au întâmplat așa. „Căci, fiindcă în înțelepciunea lui Dumnezeu, lumea, prin înțelepciune, nu L-a cunoscut pe Dumnezeu”, a apărut crucea. Și ce este aceasta, În înțelepciunea lui Dumnezeu? Ceea ce este vizibil prin fapte, prin care El a vrut să fie cunoscut. Din acest motiv El a creat acestea și altele asemenea, pentru ca poetul să fie uimit de lucrurile care s-au făcut. Cerul este mare și pământul este infinit. Minunați-vă de Făcătorul. Și căci acest lucru măreț nu a fost făcut doar de El, ci și cu ușurință, și acel pământ infinit, ca și cum nu ar fi nimic produs. De aceea, despre El se spune că cerurile sunt lucrarea degetelor Tale; și despre pământ: Ai făcut pământul ca o nimica toată. Căci prin această înțelepciune nu au vrut să-L cunoască pe Dumnezeu, ci prin nebunia propovăduirii au fost convinși, nu prin raționament, ci prin credință. Prin urmare, unde este înțelepciunea lui Dumnezeu, nu este nevoie de înțelepciune omenească. Căci se spune că creatorul lumii atât de mari și atât de vaste, Dumnezeu este o imagine, având o putere imposibil de înțeles și secretă, a fost gândit la prin înțelepciune omenească, și prin acestea acum îl înțeleg nu mai prin raționament, ci numai prin credință. Căci a crede în Cel răstignit și îngropat și a fi convins că El a înviat și stă în cer nu este o chestiune de înțelepciune sau raționament, ci de credință. Și din moment ce Apostolii nu au venit cu înțelepciune, ci cu credință și au devenit mai înțelepți și mai înalți decât cei care erau înțelepți pe dinafară,și cu atât mai mult, atâta timp cât gândurile sale sunt mișcate de credință să accepte lucrurile lui Dumnezeu, căci aceasta întrece înțelegerea omenească. Cum a pierdut el înțelepciunea? Prin Pavel și prin cei ca ei, cunoscându-ne, a arătat că este neînțeleaptă. Căci, pentru a primi predicarea Evangheliei, nici înțeleptul nu folosește la nimic altceva decât la înțelepciune, nici omul privat nu face rău decât la ignoranță; dar dacă vede ceva minunat de spus, mai degrabă în privat, înțelepciunea este mai subtilă și mai ușor de primit. Căci păstorul și fermierul vor accepta aceasta, înăbușindu-și imediat gândurile și predându-se Domnului. Astfel a pierdut înțelepciunea. Căci, din moment ce ea se smerise mai înainte, nu este de niciun folos. Căci atunci când a văzut că lucrurile ei erau de arătat și prin fapte L-a văzut pe Domnul, nu a vrut. Din acest motiv, chiar dacă acum vrea să se convingă pe sine, nu poate; căci astfel de lucruri nu sunt; căci calea cunoașterii lui Dumnezeu este mult mai mare decât aceasta. Căci aceasta este nevoia de credință și naivitate și să cauți să vezi aceasta peste tot și să preferi înțelepciunea din afară. Căci Dumnezeu a făcut înțelepciunea, ca să zicem așa, o nebună. Și ce este aceasta, o nebunie? El i-a arătat a fi nebuni în înțelegerea credinței. Căci pentru că sunt foarte nebuni în ea, El a oprit-o

repede. Căci ce înțelepciune este, când nu se găsește capitalul bunurilor? A făcut-o să pară nebună, pentru că mai întâi s-a examinat pe sine. Căci, după ce a găsit gânduri, nu a arătat nimic, acum, când se ocupă de lucruri mai serios, cum poate depăși ceea ce este posibil, când este nevoie doar de credință, și nu de greutăți? Dumnezeu i-a arătat nebunia; și ea nădăjduia să fie mântuită prin nebunia predicării și nu prin nebunia de a fi, ci de a fi încercată. Căci acest lucru mai mare este că nicio altă înțelepciune nu seamănă mai mult cu aceasta decât introducerile, dar cei care o încearcă sunt nebunie, așa a batjocorit ea. Și pe Platon l-a alungat, nu printr-un alt filosof mai înțelept, ci printr-un pescar ignorant . Căci astfel înfrângerea a devenit mai mare și victoria mai glorioasă. Apoi, arătând puterea crucii, a zis: „Căci iudeii cer semne, iar grecii caută înțelepciune, dar noi propovăduim pe Hristos cel răstignit, care pentru iudei este o pricină de poticnire, iar pentru greci, o nebunie; dar pentru cei chemați, atât iudei, cât și greci, Hristos este puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu.”

Înțelepciunea este o mare parte din ceea ce se spune. Căci vrea să spună că Dumnezeu a reținut prin intermediul potrivnicilor și că predicarea nu este de la om. Dar el spune: așa este. Când le spunem, cum s-ar spune, evreilor: Credeți, ei spun: Înviați morții, vindecați pe cei posedați de demoni, arătați-ne semne. Dar ce spunem noi în schimb pentru aceste lucruri? Că cel care a fost predicat a fost răstignit și a murit. Și aceasta este suficientă nu numai pentru cei care nu vor să fie atrași, ci și pentru cei care vor să fie respinși; dar cu toate acestea nu este respinsă, ci este atrasă și reține și se învârte în jurul. Din nou, grecii cer de la noi retorică a cuvintelor și iscusință în sofisme, dar noi, cu toate acestea, predicăm crucea , și ceea ce este considerată o boală pentru evrei, este o nebunie pentru greci. Când ei nu numai că nu o cer, ci și împotriva celor care o cer, căci crucea nu este doar un semn care este examinat nu doar de rațiune, ci și negarea unui semn; și nu numai o dovadă de putere, ci și un control al bolii; nu numai o demonstrație de înțelepciune, ci și o mustrare a nebuniei; când cei care caută semne și înțelepciune nu numai că nu le primesc atunci când le cer, ci și aud contrariile a ceea ce își doresc, atunci sunt convinși de contrarii, cum este inefabilă puterea a ceea ce se propovăduiește?...

Căci ceea ce filozofii n-au putut face prin raționament, aceasta este o nebunie care a încercat să realizeze. Cine este mai înțelept? Cel care convinge pe mulți sau cel care convinge pe puțini, sau mai degrabă pe nimeni? Cel care se ocupă de cele mai mari convingeri sau cel care se

ocupă de cele mai puține? Cât de mult au făcut Platon și cei care l-au urmat despre linii, unghiuri, momente, numere pare și impare, egale și inegale și alte lucruri de acest gen, numindu-ne păianjeni (și căci acestea sunt mai inutile decât acele pânze de pânză) și neavând niciun folos mare sau mic de pe urma lor, astfel a distrus viața! Cât de mult a făcut, încercând să se arate nemuritor, sufletul, și neavând nimic clar spus și neconvingând pe niciunul dintre ascultători, astfel a plecat! Și crucea a convins prin indivizi , și întreaga lume a fost cucerită, și nu de dragul întâmplării, ci de dragul lui Dumnezeu, ales pentru adevărata evlavie, pentru guvernarea evanghelică și pentru judecata viitoare; și i-a făcut pe toți filosofii, pe țărani, pe indivizii privați. Iată cum nebunul lui Dumnezeu este mai înțelept decât oamenii, iar cel slab mai puternic. Cu cât mai puternic? Că lumea a fost cucerită de toți și de toți după puterea lor, a spus el, și dintre miile care au încercat să stingă numele celui răstignit, s-a întâmplat contrariul. Căci aceasta într-adevăr a auzit și a biruit asupra celor mai mari, dar aceștia s-au pierdut și s-au stricat, iar cei vii, luptând împotriva morților, nu au biruit în nimic. Așadar, din moment ce grecul m-a numit nebun, atunci se arată a fi un nebun exagerat, când eu, fiind considerat a fi un nebun al înțelepților, par mai înțelept; când mă numește om slab, atunci se arată a fi mai slab. Căci vameșii și pescarii au putut dobândi harul lui Dumnezeu, dar filozofii și oratorii și tiranii și toată restul mulțimii rătăcitoare a lumii nu au putut să-și imagineze că sunt în stare să facă aceasta” (E. P. Migne 61, 31 și următoarele).

„Cei Trei Ierarhi”, numărul din decembrie 1959

Γ΄

Continuăm din nou publicarea fără comentarii a unor fragmente din Sfântul Părinte, care indică… simpatia sa pentru „Compozițiile greco-creștine”:

„Căci ce n-a introdus crucea? Discursul despre nemurirea sufletului, discursul despre învierea trupului, discursul despre mândria prezentului, discursul despre dorința viitorului? Și a făcut îngeri și oameni, și toți sunt filozofi peste tot și demonstrează toată vitejia. Dar chiar și printre ei (filosofii externi), se spune, mulți care disprețuiesc moartea devin. Cine, mi-a spus el? Deci cel care bea cucută? Dar dacă vrea, poate să alunge astfel de mii din Biserică. Căci dacă o persoană înțelege persecuția, bea

cucută și este alungată, toți devin mai strălucitori decât el. Altfel, el nu era stăpânul de a nu bea sau de a nu bea, a băut, ci atât de a vorbi, cât și de a face, a suferit această suferință care nu era de vitejie, ci de necesitate. Și atât pentru tâlhari, cât și pentru ucigași, fiind sub votul judecătorilor, au suferit mai rău. Dar pentru noi, totul este invers. Căci martorii nu au vorbit, ci au făcut și fiind stăpâni ai a nu suferi, demonstrându-și vitejia mai puternic decât diamantul. Nu este o minune că a băut cucută și nu a fost niciodată un stăpân" de a nu bea și până la sfârșitul bătrâneții sale a fost un ticălos; și căci spunea că avea șaptezeci de ani când disprețuia viața, dacă ar disprețui și pe aceasta, căci nu îndrăznea să o spună și cu siguranță nu. Nimeni altcineva. Dar arată-mi niște suferințe pe care le-a îndurat de dragul evlaviei, așa cum am îndurat eu mii în întreaga lume. Pe cele ale unghiilor tăiate, le-a îndurat cu vitejie? Pe cele ale încheieturilor sfâșiate? Pe cele ale corpului său sfâșiat în bucăți? Pe cele ale oaselor capului său sfâșiate? Pe cele ale faptului de a fi pus continuu pe metal topit? Pe cele ale faptului de a fi aruncat într-un cazan? Arată-mi acestea. Căci spun aceasta din urmă, că este egală cu ceea ce a mai rămas din tot ce a fost mâncat și că această moarte se numește somnul morților. Și dacă au îndurat chinuri și suferințe, totuși chiar și acestea s-au pierdut în laudă, căci s-au pierdut pentru o cauză rușinoasă, unii ca vorbitori secreti, alții ca tirani și alții ca cei care erau insolenti; iar alții, în zadar și simplu, fără niciun motiv, s-au predat. Dar nu așa și cu noi. Din acest motiv, lucrurile lor sunt diminuate, dar acestea înfloresc și sunt abandonate în fiecare zi. După cum a înțeles Pavel, zicând: „Slăbiciunea lui Dumnezeu este mai puternică decât oamenii". Căci predicarea este divină și de aceea mărturisesc. Căci de unde le-a venit celor doisprezece oameni și lucruri private să încerce atâtea, să rătăcească prin lacuri, prin râuri, prin deșerturi, fără să intre niciodată repede într-un oraș sau într-o piață? De unde să se așeze împotriva întregii lumi? Căci erau lași și fricoși, arată scriitorul lor, și faptul că nu se dau bătuți, nu îndură să le umbrească defectele, ca cea mai mare dovadă a adevărului este aceasta.

Ce spuneau ei despre ei? Că atunci când Hristos a fost arestat, după o mie de minuni, unii au fugit, iar restul, cei mai fruntași dintre ceilalți, s-au lepădat de el... De unde este Hristosul cel viu, care nu a intrat în neamul iudaic, care a murit și a fost îngropat și nu a înviat, cum spui tu, nu a fost ales de ei, nu i s-a dat curaj unei lumi ca aceasta? Dacă nu și-ar fi zis: Ce este aceasta? Nu a putut să se mântuiască singur și ne va proteja? Nu s-a apărat singur cât a trăit și, în cele din urmă, ne va lua de mână? El, cât a trăit, nu a supus nicio națiune, iar noi, pomenind numele Lui, convingem întreaga lume? Și cum, dacă ai dreptate, nu facem doar aceste lucruri, ci

le și înțelegem? De aceea spun că, dacă nu L-ar fi văzut înviat și nu ar fi primit cea mai mare dovadă a puterii Lui, nu ar fi aruncat atâtea zaruri. Căci, deși ar fi avut mii de prieteni, nu ar fi învins direct toți dușmanii, mutând vechile obiceiuri și împărțind granițele patriei lor; și acum au învins toate războaiele, atât ale lor, cât și ale altora. Căci, deși erau venerați de toți din cauza celor din afară, nu i-ar fi detestat pe toți introducând o nouă cetățenie? Acum erau pustietăți de toți, iar el se făcuse urât și disprețuit de toți. La cine se referă? La evrei? Dar aveau o ură inexprimabilă față de ei din partea celor care se născuseră din învățător. Dar grecii? Dar și aceștia nu erau mai puțin apostați decât aceia și erau chiar egali cu ei, grecii. Căci Platon, care voia să inventeze un nou stat, sau mai degrabă o parte a unui stat, și să nu transfere legal lucrurile zeilor, ci pur și simplu să introducă un lucru în altul, risca să cadă în Sicilia și să moară, dar pentru că acest lucru nu s-a întâmplat, și-a pierdut libertatea. Și dacă barbarul care era tiranul sicilian nu ar fi devenit mai numeros, nimic nu l-ar fi împiedicat pe filosof să slujească mereu în străinătate. Căci inovațiile privind regatul nu sunt egale cu cele privind religia; căci aceasta tulbură și tulbură mai ales oamenii. Căci a spune că: Diavolul și diavolul s-au căsătorit cu diavolul și: Gărzile au pus gărzi în acest fel, nu au făcut suficient zgomot și, în plus, când într-o carte sau în aceste texte și nu se studiază prea mult legislatorul într-o lucrare sfântă, se spun cuvintele; se spune că cei tratați nu sunt zei, ci că sunt demoni, că Dumnezeul Răstignit, iată câtă mânie a aprins, câtă judecată a provocat, cât război a dezlănțuit. Și căci Protagoras este printre ei, pentru că a îndrăznit să spună că nu cunoaște zei, nici lumea zeilor și a predicatorilor, ci într-un singur oraș, a pus în pericol sfârșitul. Și Diagoras Milesianul și Teodor cel numit Ateu, deși aveau prieteni și erau puternici în cuvinte și erau admirați în filosofie,Însă niciunul dintre acești oameni nu a fost numit; iar marele Socrate și toți cei care au ținut filozofia împreună cu ei au băut cucută din acest motiv, pentru că bănuia că în discursurile despre zei nu putea inspira prea multe.

Și dacă simpla noutate a invenției a cauzat un asemenea pericol filozofilor și înțelepților și pierderea a o mie de remedii, și nu numai că nu au triumfat împotriva voinței lor, dar și-au pierdut și viața și patria, cum să nu-i admiri și să nu fii surprins de pescarii munților care au muncit atât de mult în lume și care au izbutit după ce au studiat și au călătorit atât pe barbari, cât și pe greci? Dar aceștia, apropo, nu au introdus zei străini ca ei. Acesta este într-adevăr lucrul minunat, îmi spuneți, că inovația este dublă, atât în purificarea ființei lor, cât și în vestirea Celui Răstignit. Căci de unde le-a venit lor în minte să predice

astfel de lucruri? de unde au îndrăznit să se opună sfârșitului lor? Cine dintre cei dinaintea lor văzuse așa ceva? Nu se închină toți demonilor? Nu zeifică toți elementele? Nu era calea impietății diversă? Dar toate lucrurile au venit și i-au distrus, și în scurt timp au cucerit întreaga lume, ca și cum ar fi zburat, fără să ia în considerare pericolele, nici morțile, nici dificultatea lucrului, nici micimea lor, nici mulțimea celor care li se împotriveau, nici puterea, nici puterea, nici înțelepciunea celor care luptau. Căci aveau o alianță mai mare decât toate acestea, puterea Celui răstignit și înviat. Nu era atât de minunat, dacă s-ar purta lumea, un război atât de vizibil precum acesta care a avut loc acum. Căci este conform legii bătăliei să stai de cealaltă parte a bătăliei și, după ce ai câștigat teren împotriva dușmanului, să te aliniezi astfel împotriva adversarilor și să ai timp de atac și luptă; dar aici nu era așa; căci nu aveau o tabără proprie, ci se amestecau cu ei în bătălii și astfel îi țineau și în mijlocul dușmanilor, întorcându-se la ei, și-au împărțit prada și au mers și, după ce au obținut o victorie glorioasă, au împlinit profeția care spunea: „Și îi vei supune în mijlocul dușmanilor tăi”. Căci a fost o mare surpriză faptul că dușmanii, după ce i-au prins și i-au aruncat în închisoare și i-au legat, nu numai că nu au mai umblat, dar ei înșiși le-au cedat mai târziu, biciuitorii celor biciuiți, cei legați celor legați, persecutorii celor eliberați. Toate acestea le spunem grecilor și poate chiar mai mult lor; căci este mult adevăr în această chestiune. Căci dacă urmăriți povestea, v-am învățat toată lupta cu ei din vechime și am păstrat aceste două capitole, cum cei slabi i-au învins pe cei puternici și cum le-a venit oamenilor să intenționeze astfel de lucruri, dacă nu pentru binecuvântarea divină a unei alianțe. Și acestea sunt de la noi aici. Ni se dau realizările vieții în fapte și, aprinzând focul virtuții, îl aprindem. Căci voi sunteți lumini, o, zei, strălucind în mijlocul lumii; și Dumnezeu a îngrijit fiecare dintre nevoile noastre mai mari decât soarele, mai mari decât cerurile și pământul și marea și cu atât mai mari„Atâta timp cât sunt în cauză lucrurile spirituale ale simțurilor. Când privim spre cercul solar și admirăm frumusețea, trupul și veselia stelei, ne gândim din nou că lumina din noi este mai mare și mai permanentă, așa cum întunericul este mai sever, dacă nu acordăm atenție, căci întunericul posedă adânc întregul univers. Să răsturnăm și să dizolvăm acest întuneric. Noaptea nu numai la eretici sau în Grecia, ci și la mulți dintre noi, pentru doctrine și viață. Căci mulți constată învierea, mulți realizează și ei nașterea, mulți observă și observații, și vibrații, și eonisme și simboluri; și acestea sunt, de asemenea, acoperite cu peripaptos și epidaeus. Dar vom vorbi și despre acestea mai târziu, când vom fi trecut prin greci și voi veți poseda lucrurile deja spuse și m-ați capturat în luptă, prin viață atrăgându-le la noi și intoxicându-le. Căci, așa cum spun

întotdeauna, cel care învață despre filozofie, mai întâi în sine, învățând aceasta este un profit și o dorință pentru cei care ascultă" (EN Migne 61, 35 și următoarele).

„Cei Trei Ierarhi", numărul din ianuarie 1960.

Δ΄

Sfântul Părinte continuă astăzi controlul înțelepciunii ușii: „Ne-am născut să o dorim și îi tratăm favorabil pe greci față de noi. Și nu este cazul, dacă nu greșim, ci suntem și pregătiți să suferim rău. Nu vedem oare copiii când, purtați de tații lor, li se aplică răni grave pe fălcile purtătorului, cum tatăl copilului mâniei este lăsat să poarte povara mâniei și, când vede mânia descarcându-se, devine vesel? Așa facem și noi și, ca tați față de copii, le vorbim grecilor. Căci toți grecii sunt copii și aceste lucruri sunt iertate de ei, că sunt întotdeauna copii și niciun grec bătrân nu este unul. Copiii nu tolerează grija pentru nimic folositor; așa grecii se joacă mereu, vor și se întind, fiind proști și nebuni. Copiii adesea, când se discută despre nevoile noastre, nu simt nimic din ceea ce se spune, ci întotdeauna râd; așa sunt grecii; când se discută despre împărăție, ei râd. Și așa cum saliva care curge din gura unui copil adesea contaminează ambele mâncare și băutură, tot așa și cuvintele care curg din gura grecilor sunt deșarte și impure ; chiar dacă ne dau mâncare, ei întotdeauna le compătimesc oferindu-le blasfemie și trebuie citite. Copiii, din nou, când văd un tâlhar intrând și li se iau măruntaiele, nu numai că nu se apără, dar îl și primesc cu brațele deschise pe intrus; dar dacă coșul sau zornăitoarea sau orice alt obiect de jucărie este tulburat și îngreunat, devin disperați și lovesc pământul. Așa și grecii, văzând că diavolul le ia mereu părinții și lucrurile care le susțin viața, râd ca și cum ar alerga după un prieten; dar dacă bunurile sau averea sau orice altceva de genul copiilor lor se pierd, ei jelesc și sunt sfâșiați; și așa cum copiii sunt dezbrăcați fără minte și nu roșesc, tot așa și grecii, curve și adulterini, care prostituează legile naturii și introduc amestecuri nelegiuite, nu se întorc...

„Căci vedeți, fraților, chemarea voastră: nu sunt mulți înțelepți după firea pământească, nu mulți puternici, nu mulți nobili; ci Dumnezeu a ales lucrurile nebune ale lumii, ca să dea de rușine pe cele înțelepte." (1 Corinteni 1:26, 27) Spunând că nebunia lui Dumnezeu este mai înțeleaptă decât oamenii, El a arătat că înțelepciunea omenească este respinsă, atât prin mărturia Scripturilor, cât și prin dovezile lucrurilor.

Din mărturie, zicând: „Voi distruge înțelepciunea înțelepților”; și din concluzie, prin întrebări, avansează cuvântul și spune: „Unde este înțeleptul? Unde scrii?” Din nou a demonstrat că lucrul nu este nou, ci și vechi, așa cum este prefigurat și prezis de sus. Căci este scris: „Voi distruge înțelepciunea înțelepților”. După aceasta, a demonstrat că acest lucru s-a întâmplat atât în mod util, cât și în mod rezonabil.

„Căci, fiindcă lumea n-a cunoscut pe Dumnezeu în înțelepciunea lui Dumnezeu, lui Dumnezeu i-a plăcut să mântuiască pe cei ce cred prin nebunia propovăduirii” și că crucea este o dovadă a puterii și înțelepciunii infinite și că nebunia lui Dumnezeu este mult mai mare decât înțelepciunea omenească, și aceasta din nou nu prin învățători, ci prin ei ca o dovadă a ucenicilor.

„Căci vedeți, fariseilor, care este chemarea voastră.” Căci el a ales nu numai învățători privați, ci și ucenici de acest fel. „Căci nu sunt mulți înțelepți după trup, fariseilor.” Astfel, aceasta se arată a fi atât mai puternică, cât și mai înțeleaptă, atunci când îi convinge pe mulți și îi convinge pe cei nebuni. Și căci este foarte greu să convingi o persoană privată, mai ales când este vorba de lucruri necesare și mari. Dar ei au convins, iar El îi numește martori ai acestui lucru.

„Căci vă vedeți chemarea voastră, fraților”, a spus el, „cercetați, investigați. Căci doctrinele, astfel înțelepte și mai presus de toate, acceptând cu înțelepciune indivizi, cea mai mare mărturie pentru învățător este înțelepciunea. Și ce este aceasta, după trup? După înfățișare, după viața prezentă, după învățătura exterioară.

Apoi, ca să nu-și piardă propria glorie (căci i-a convins pe proconsul, pe Areopagitul și pe Apolo, și am văzut și alți înțelepți venind la predică), nu a spus: „Nu există niciun înțelept, ci că sunt mulți înțelepți”. Căci nu-i cheamă pe cei privați și-i lasă pe înțelepți, ci îi primește și pe aceștia, și mult mai mulți decât aceștia. Ce este aceasta? Căci cel înțelept după trup este plin de multă nebunie și este într-adevăr nebun atunci când nu este dispus să propovăduiască învățătura coruptă. După cum spune medicul, dacă s-ar dori să se predea unele dintre arte, cei care știu puțin, care privesc arta prost și contrar rațiunii și care se certăresc despre posesiunile ei, nu ar ezita să învețe cu ușurință; iar cei care nu sunt deloc sârguincioși ar accepta chiar și ceea ce se spune; și așa s-a întâmplat și aici. Persoanele private au fost mai degrabă convinse, căci nu au avut ultimul gând să se creadă înțelepți. Iar cei foarte nebuni sunt cei care admit că gândurile sunt

adevărate, deoarece nu pot fi găsite decât prin credință. Și dacă aramarul, prin intermediul cuptorului, scoate fierul înroșit, face aceasta cu propriile mâini, condamnăm actul său final ca fiind o nebunie, tot așa și filozofii, prin propriile lor eforturi, au găsit aceste lucruri și au distrus credința. Din acest motiv, ei nu găsesc nimic din ceea ce caută. „Nu mulți sunt puternici, nu mulți sunt nobili.” Și căci și aceștia sunt plini de febră.

Și nimic nu este atât de inutil pentru cunoașterea exactă a lui Dumnezeu precum lenea și atașamentul față de bogăție. Și căci pregătește lucrurile prezente pentru a fi uimite și pentru a nu se spune nimic despre lucrurile viitoare și umple urechile cu mulțimea grijilor. Dar „Dumnezeu a ales lucrurile nebune ale lumii”. Acesta este cel mai mare exemplu de victorie, când El învinge prin indivizi privați. Căci grecii nu sunt astfel rușinați când sunt învinși de cei înțelepți, ci apoi sunt acoperiți când îl văd pe meșteșugar și pe cel din piață filozofând despre ei. Căci a mai spus: „ca să-i rușineze pe înțelepți”. Și nu a făcut asta doar aici, ci și în legătură cu celelalte avantaje ale vieții. Și căci „a ales lucrurile slabe ale lumii, vedeți, ca să-i rușineze pe cei puternici”. Căci a chemat nu numai pe indivizi, ci și pe cei săraci, disprețuiți și ignoranți, pentru ca aceștia să fie smeriți în dinastii. „Și lucrurile josnice ale lumii și pe cei slabi și pe cele neființe, pentru ca ființele să fie desființate”. Și pe care neființe le numește el? Cei care sunt considerați nimic din cauza marelui lor nimic. Astfel, El și-a demonstrat marea putere, prin cei care sunt nimic, testând marile necesități, așa cum spune în altă parte că „Puterea Mea se desăvârșește în slăbiciune”. Căci marea putere este în cei care sunt respinși și nu au învățat niciodată nimic, acești filozofi învață mai presus de ceruri. El a fost atât medic, cât și orator, și pe toți ceilalți, îi admirăm, mai ales când convinge și instruiește cu tărie indivizi. Dar în discursurile despre artă, o mare minune întărește un individ, cu atât mai mult pe cei care sunt în favoarea unei astfel de filozofii. Și nu a făcut această minune singur, nici nu a săvârșit această minune pentru a-și arăta propria putere, ci și pentru a-i înăbuși pe cei aroganți. Căci a spus mai înainte: „ca să-i facă de rușine pe cei înțelepți, să desființeze ființele”. Și aici din nou: „Pentru ca nicio carne să nu se laude înaintea lui Dumnezeu”. Căci Dumnezeu face întotdeauna aceasta, ca să înăbușe febra și mintea, ca să facă de rușine lăudăroșenia; și voi, o, oameni, vă faceți griji pentru aceasta? El face totul, ca noi să ne socotim nimic, ca să-I atribuim totul lui Dumnezeu. Și voi, în ziua judecății, v-ați adus în același loc? Și a cui scuză veți folosi? Și căci Dumnezeu a arătat că este imposibil ca oamenii să fie mântuiți singuri prin ei înșiși, și aceasta a făcut-o de la început. Căci atunci nu puteau fi mântuiți prin ei înșiși în niciun fel, ci El a arătat

frumusețea cerului și a pământului și măreția celeilalte creații, trupul, fiind astfel manipulat către Creatorul lucrărilor. Și a făcut aceasta, prevestind înțelepciunea viitoare.Ca și cum un învățător, după ce a invitat un ucenic să cadă, sau dacă îl conduce, pentru că îl vede avansat și dispus să învețe totul singur, îl lasă să se plângă și îi arată că nu este suficient pentru învățare, așa că apoi îi introduce ceea ce este prin sine, așa Dumnezeu a ales să cadă de la început prin ocupația conform creației. Dar pentru că nu au vrut, după ce au arătat prin experiență că nu sunt suficienți prin ei înșiși, atunci îi conduce la sine pe o altă cale din nou; le-a dat lumea în loc de un semn. Nici filozofii nu au studiat acest lucru, nici nu au vrut să fie convinși de el și nici nu au ajuns la el pe această cale, pe care a ales-o. El a introdus o altă cale, mai clară decât cea precedentă, convingând că omul nu este autosuficient singur. Căci atunci era capabil și el să stârnească gânduri și să fie numit înțelepciune din afară prin creație, manipulată; dar acum, dacă nu devine nebun, adică dacă nu golește orice gând și orice înțelepciune și se predă credinței, este greu să fie mântuit..." (E. P. Migne 61, 38 și următoarele).

„Cei trei ierarhi”, numărul din februarie 1960 .

Cincilea

Sfântul Părinte continuă testele înțelepciunii exterioare: „Spunând: Cel ce s-a făcut pentru noi înțelepciune, dreptate, sfințire și răscumpărare, a venit pentru ca, după cum este scris, cine se laudă să se laude în Domnul. Din acest motiv, a atacat cu vehemență și înțelepciunea grecilor, pentru a-i convinge pe oameni de aceasta, așa cum este și este drept, să ne lăudăm în Dumnezeu. Căci atunci când căutăm de la noi înșine ceea ce este mai presus de noi înșine, nimic nu devine mai nebunesc, nimic mai slab decât noi. Într-adevăr, limbajul a fost făcut clar, posibil, iar doctrinele sunt puternice, dificile, dar gândurile, fiind în ele însele, au devenit un adăpost pentru pânze de păianjen. Căci în aceasta unii au înnebunit, ca și cum nimic nu ar fi adevărat de spus despre ființe, ci totul este contrar afirmației aparențelor. El nu spune nimic despre sine, ci în toate se laudă în Dumnezeu; niciodată nu se gândește la om. Căci dacă Pavel nu se gândește la nimic de folos, cu atât mai mult la alții. Căci eu, natura, am sădit; Apolo a udat, dar Dumnezeu a dat creșterea. Cine învață să se laude în Domnul nu se laudă niciodată, ci întotdeauna este cumpătat și este plăcut în toate lucrurile. Dar grecii Nu fac astfel de lucruri, ci își pun totul

împotriva lor. Căci fac din oameni dumnezei; astfel, nebunia lor i-a înnebunit.Acum, așadar, este timpul ca aceștia să pornească la luptă. Unde încheiem afirmația anterioară? Spunem că nu era posibil să-i oculești pe filosofii pescarilor într-un mod omenesc; dar cu toate acestea a devenit posibil, deoarece s-a făcut prin har. Spunem că nu era posibil ca ei să înțeleagă nici măcar astfel de isprăvi și am arătat că nu numai că le-au înțeles, dar le-au și dus la bun sfârșit cu mare ușurință... - „Acum, fraților, când am venit la voi, nu am venit cu superioritate a vorbirii sau a înțelepciunii, ca să vă vestesc mărturia lui Dumnezeu. Căci am hotărât să nu știu între voi altceva decât pe Isus Hristos și pe El răstignit” (1 Corinteni 2:1, 2). Nimic în sufletul lui Pavel nu era mai combativ, sau mai degrabă nu în sufletul său; căci nu găsea aceste lucruri, dar nimic în harul care lucra în el nu era egal cu biruința a totul. Căci lucrurile spuse mai înainte sunt capabile să potolească furtuna celor care se laudă cu înțelepciune și, mai degrabă, chiar o parte din ceea ce se spune. Pentru ca lucrurile victorioase să devină glorioase și să se lupte cu cuvintele, intervenind în cuvintele scrise de cei care li se opun. El vrea să spună: El a produs profeția despre care au spus, că Apolo a arătat înțelepciunea înțelepților înțelepciunea lui Dumnezeu, că, testând dacă este nebunia, a desființat filosofia exterioară, a arătat că nebunul lui Dumnezeu era mai înțelept decât oamenii, a arătat că nu numai că a învățat prin intermediul unor persoane particulare, ci și a chemat persoane particulare; acum ei arată că atât această predică, cât și modul de predicare au fost capabile să provoace tulburare, și nu au provocat tulburare. Căci nu numai ucenicii, fiind privați, ci și eu, predicatorul. De aceea a zis: Și eu, fraților (din nou este dat numele de frați, eliminând asprimea cuvântului), n-am venit cu superioritatea cuvântului, denunțându-vă mărturia lui Dumnezeu. Căci de ce, mi-a zis, dacă aș fi vrut să vin cu superioritatea, aș fi putut? Într-adevăr, aș fi vrut, dacă aș fi putut; dar Hristos, dacă ar fi vrut, a putut. Dar n-a vrut, ca să facă trofeul mai glorios. Căci, arătând mai sus că era lucrarea și voia Lui ca cuvântul să fie predicat astfel în particular, El a zis: Căci Hristos nu m-a trimis să botez, ci să propovăduiesc Evanghelia, nu cu înțelepciunea cuvântului. Și mult mai mare și infinit mai mare decât Pavel, voi doriți acest Hristos. Nefiind elocvent, nu defăimez mărturia lui Dumnezeu, nici nu o condamn, înarmat cu cuvinte exterioare. Și nu a zis predicarea, ci mărturia lui Dumnezeu, care era și capabilă să împiedice. Căci a mers până la moarte predicând pentru aceasta și a adus-o: căci am hotărât să nu știu nimic între voi, decât pe Isus Hristos și pe El răstignit. Și a zis aceasta, că era cu totul lipsit de înțelepciune exterioară, așa cum a zis mai sus: N-am venit cu desăvârșire a cuvântului. Căci ceea ce era posibil și acesta are, vreau să spun. Căci hainele nu înviază morții, iar

umbrele bolilor se bucură, cu atât mai mult poate sufletul să primească elocvența.Căci una este a ucenicilor, iar cealaltă întrece orice artă. Cel ce cunoaște lucrurile mai mari ale artei, cu atât mai mult au biruit lucrurile mai mici. Dar Hristos nu a părăsit-o; căci nu-L privea. Căci spune așa: Căci n-am judecat ce am văzut; și căci și eu voiesc aceasta, precum și Hristos. Și sunt bucuros și smerit să fiu ales mai degrabă decât altora, înăbușindu-le febra. Adică, n-am judecat nimic din ce am văzut, spre deosebire de înțelepciunea care se vorbește din afară. Căci n-am venit cu raționamente întortocheate sau sofisme, nici cu vreun alt lucru care să vă spună, sau că Hristos a fost răstignit. Căci ei vorbesc despre multe lucruri și despre multe lucruri vorbesc din pasaje lungi și întortocheate de cuvinte, construind gânduri și raționamente, compunând multe sofisme; dar eu am venit la voi nezicând altceva, sau că Hristos a fost răstignit, și am trecut peste toate acestea, ceea ce este un semn al puterii celui propovăduit, care este inefabilă... Și cuvântul și propovăduirea mea nu au fost în cuvinte convingătoare ale înțelepciunii omenești. Adică, nu am înțelepciune exterioară. Dacă nici predicarea nu avea nimic sofisticat, și așa-zișii indivizi, și predicatorul astfel, și persecuție împotriva lor, și teroare și frică, cum au rezistat, spune-mi? Prin putere divină. De aceea, zicând: Cuvântul și propovăduirea mea nu erau în cuvinte convingătoare ale înțelepciunii omenești, ci în demonstrația Duhului și a puterii. Ai văzut cum pruncul lui Dumnezeu este mai înțelept decât oamenii, iar cei slabi mai puternici? Căci predicatorii particulari, legați și unși, umblau în jurul celor unși. De unde? Nu din credința dată de Duh? Și pentru aceasta este și o dovadă mărturisită. Pentru aceștia, spune-mi, nu a primit El morții înviați și demonii scoși afară? Dar pentru că există și puteri înșelătoare, puteri ale farmecelor, a ridicat și această suspiciune. Căci nu a spus simplu, din putere, ci mai întâi din Duh, și apoi din putere; arătând că lucrurile erau spirituale. Aceasta nu este o reducere, predicarea nu este denunțată prin înțelepciune, ci și o lume mare. Aceasta a fost într-adevăr o demonstrație a acestei ființe divine și a faptului că își are rădăcinile de sus, din cer, prin toate părțile, pentru ca credința voastră să nu fie în înțelepciunea oamenilor, ci în puterea lui Dumnezeu. Ați văzut cât de limpede, prin toate lucrurile, a demonstrat El mult câștigul intimității și mult răul înțelepciunii? Căci ea a purtat crucea și nu a proclamat puterea lui Dumnezeu, ca să-i găsească pe cei vrednici să nu fie nimic și să se laude cu ea însăși, s-a pregătit, ca să primească adevărul și să se înfrumusețeze în Dumnezeu. Din nou, înțelepciunea îi face pe mulți oameni să suspecteze doctrina omenească, deși mai târziu a demonstrat clar că este divină, deși a coborât din cer. Când există o dovadă în înțelepciunea cuvintelor, adesea chiar și cei mai răi îi consideră pe cei

mai îngăduitori, fiind cei mai răi în vorbire, iar minciuna își etalează adevărul.Dar aici nu este așa; căci nici Duhul Sfânt nu poate convinge un suflet necurat, nici nu se poate spune vreodată, nici măcar toate cuvintele cuvântului în severitate... Și cuvântul singur nu obligă să fie convins, atunci propovăduirea este în înțelepciune. Căci cei care au semănat cuvântul de la început erau privați și ignoranți, și nu spuneau nimic de acasă, ci primindu-l de la Dumnezeu, aceste lucruri le-am răspândit în toată lumea. Acum nu le propovăduim de la noi înșine, ci le-am primit de la ei, aceste lucruri le spunem tuturor. Și nu suntem acum convinși de raționament, ci de dumnezeiești Scripturi și de semnele acelor vremuri, credința despre care vorbim este dată. Și aceștia atunci nu au fost convinși numai de semne, ci și de discutarea cuvintelor mai puternice, pentru ca semnele și mărturiile din Vechea Scriptură, nu severitatea cuvintelor, să se arate" (E. P. Migne vol. 61, v. 42-43, 47-51)

„Cei trei ierarhi", numărul din martie 1960.

ΣΤ΄

Tatăl divin continuă să testeze înțelepciunea exterioară: „Vorbim despre înțelepciune printre cei desăvârșiți, dar nu despre înțelepciunea veacului acestuia, nici a conducătorilor veacului acestuia, care sunt de nimic, ci propovăduim despre înțelepciunea lui Dumnezeu, ascunsă în taină, pe care Dumnezeu a rânduit-o mai dinainte de veacuri, spre slava noastră" (1 Corinteni 2:6, 7). Întunericul luminii este mai subtil decât cel al celor care sunt orbiți de propriii ochi și fug mai degrabă într-o cameră întunecată. Acest lucru este valabil și pentru înțelepciunea spirituală; căci înțelepciunea lui Dumnezeu este nebunie pentru cei de afară, dar pentru ei, ceea ce este cu adevărat nebunie se numește înțelepciune. Și așa se întâmpla, dacă un om, stăpânind înțelepciunea navigației, ar naviga pe o corabie fără pânze și ar traversa o mare nesfârșită, atunci ar experimenta construind idei că acest lucru este posibil, în timp ce altul, care nu avea experiență în toate lucrurile, și-ar fi făcut el însuși o corabie, un căpitan și un marinar și astfel ar fi navigat în siguranță. Și căci testul este ignoranța acestuia, cel mai înțelept al acelei înțelepciuni.

Căci guvernarea este într-adevăr necesară, dar atunci când este practicată într-o mare măsură, este o nebunie; și orice artă, care nu se mulțumește cu propriile condiții, este o nebunie. Tot așa, nici înțelepciunea exterioară nu

era înțelepciune, dacă nu era dată de Duhul; ci pentru că permitea totul în sine și nu se gândea deloc să arate acel ajutor, devenea nebunie, chiar dacă este înțelepciune. Căci dacă ai fi testat mai întâi lucrurile ei prin intermediul lucrurilor, atunci ai fi numit-o nebunie, iar dacă ai fi numit mai întâi înțelepciunea lui Dumnezeu nebunie conform votului lor, atunci ar fi arătat-o a fi înțelepciune (căci după dovezi a fost posibil să-i respingi pe cei care o contraziceau) și ar fi spus: „Vorbim despre înțelepciune în desăvârșire”. Căci atunci când eu, credeam că sunt nebun și predicam nebunește, eram înconjurat de înțelepți, nu eram înconjurat de o înțelepciune nebună, ci de o înțelepciune mai desăvârșită și cu atât mai mare, pe cât părea acea nebunie. Din acest motiv ai numit-o mai întâi, așa cum au numit-o ei apoi, și ai arătat victoria asupra lucrurilor, iar pe ele i-ai numit foarte nechibzuiți, așa că i-ai dat un nume potrivit, zicând: „Vorbim înțelepciune celor desăvârșiți”. Dar înțelepciunea se numește propovăduirea și calea mântuirii, care este a fi mântuit prin cruce ; iar cei ce cred sunt desăvârșiți. Și căci acei desăvârșiți, văzând lucrurile omenești ca fiind extrem de slabe și văzând dincolo de ele că nimic nu este posibil pentru ei, sunt convinși că ei sunt cei care devin credincioși. „Dar înțelepciunea acestui veac nu este”.

Căci unde este de folos înțelepciunea din afară, aici distrugând și neavând niciun progres și nici aici neputând să le fie de folos? Și conducătorul unei epoci nu spune vreun demon, așa cum bănuiesc ei, ci cei aflați în funcții, cei din dinastii, cei care cred că problema este disputată, filozofi și oratori și scriitori de cuvinte; și căci ei sunt conducători și adesea au devenit demagogi. Și din această epocă l-a numit conducător, pentru că dincolo de epoca prezentă începutul lor nu a avansat; motiv pentru care a concluzionat: „Din cei desființați”; din casa diavolului și din cei încoronați. Căci ai arătat că sunt mincinos, că sunt nebun, că nu pot găsi nimic, că sunt slab, că sunt și de viață scurtă... Vedeți câtă din această înțelepciune rea este acolo? Întrucât îngerii nu au știut, aceasta este ceea ce ne-a învățat ea. Ci dimpotrivă, ea nu numai că nu a învățat, ci a și împiedicat și a dezbinat. Și după ce s-a născut, i-a umbrit pe cei care s-au născut, golind crucea... „Și noi nu vorbim cu cuvinte învățate de înțelepciunea omenească, ci cu cuvinte învățate de Duhul Sfânt, comparând duhovnicește cu duhovnicește.” Vedeți cum ne-a îndepărtat de valoarea învățătorului? Căci suntem cu atât mai înțelepți decât ei, pe cât sunt mediumul lui Platon și al Duhului Sfânt. Căci cei dintâi au învățătorii lor, retorii din afară, dar noi avem Duhul Sfânt... Astfel, eu compar duhovnicul cu duhovnicul și nu am nevoie de înțelepciune exterioară, nici de gânduri, nici de pregătiri. Căci ambele tulbură

intelectul slab și fac zgomot și nu au nicio dovadă clară a ceea ce spun, ci dimpotrivă, mai degrabă tulburã și umplu de tristețe și multă uimire. Pentru zicala „Duhovnicești comparând duhovnicește”. Vedeți cât de inutil este acest lucru? Și nu numai inutil, ci și contrar și dăunător?Și căci i-a zis: „Ca crucea lui Hristos să nu fie zadarnică” și „Ca credința noastră să nu fie în înțelepciunea oamenilor”, aceasta a declarat el. Și aici arată că este imposibil, îndrăznind și permițând totul, să învățăm ceea ce este folositor... Vedeți cum de pretutindeni scoate la iveală înțelepciunea din afară și semne tot mai vizibile și mai mari ale duhovnicului? Căci, din moment ce aceste motive (cum ar fi: „Ca nimeni să nu se laude” și că din acest motiv „a ales pe cei nebuni ca să-i rușineze pe cei înțelepți” și „ca crucea lui Hristos să nu fie zadarnică”) nu sunt foarte de încredere pentru necredincioși și nici nu sunt convingătoare, necesare și utile, atunci este prezentat motivul principal, că în acest fel suntem capabili să vedem, din care am ajuns să cunoaștem lucrurile înalte și secrete și lucrurile care sunt dincolo de noi. Și din acest motiv a fost motivul pentru care nu am putut înțelege prin înțelepciune exterioară lucrurile care sunt dincolo de noi. Vedeți, așadar, că era mai convenabil să învățăm în acest fel decât prin Duh? Și căci învățătura este atât cea mai ușoară, cât și cea mai clară: „Dar noi avem mintea lui Hristos”. Adică spiritual, divin, neavând nimic omenesc. Căci nici Platon, nici Pitagora, ci Hristos însuși ne-a infuzat intelectul... Și chiar dacă numai zece ani, nu spun atât de mult timp, și pentru câțiva oameni, nu spun întreaga lume, aceștia au intrat sub obișnuința prejudecăților și astfel trecerea a fost dificilă; și acum sofiștii și oratorii și părinții și papii și epipapii și mulți dintre cei de sus, erau în eroare, și mările și munții și mările și toate triburile barbarilor și tot demosul grecesc, și înțelepții și indivizii privați, și „prinți și cei de sub comanda lor, și femei și bărbați, și tineri și bătrâni, și domni și conducători, și meșteri și creatori, și locuitorii orașelor și țărilor, toți. Și le-a spus catehumenilor: „Ce este aceasta, că toți cei care locuiesc în lume sunt înșelați, și sofiștii și oratorii, și filosofii și scriitorii, atât cei prezenți, cât și cei viitori, cei despre Pitagora și Platon, și generalii și consulii și regii, și cei din orașele de la început, cetățenii și coloniștii, și barbarii și grecii? Și cei doisprezece pescari și cei care fac corturi și cei care colectează taxe sunt mai înțelepți decât toți ei?” „Și cine s-ar fi gândit la acestea?” Dar ei nu spuneau aceste lucruri, nu înțelegeau, ci se temeau și știau că sunt mai înțelepți decât toți ceilalți și le-au ținut pe toate... „Nimeni să nu se amăgească pe sine. Dacă cineva se crede înțelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să se înțelepească. Căci înțelepciunea lumii acesteia este nebunie înaintea lui Dumnezeu”... După cum voiește să fie mort față de lume, iar moartea aceasta nu vătămează nimic, ci

folosește, devenind o pricină de viață, așa voiește să fie nebun față de lumea aceasta, aducându-ne de aici înțelepciune adevărată.Dar cel care disprețuiește înțelepciunea din afară și este convins că aceasta nu contribuie cu nimic la dobândirea credinței, devine nebun în lume. După cum sărăcia, după Dumnezeu, este cauza bogăției, iar umilința înălțimii este cauza gloriei mai presus de glorie, tot așa și nebunul devine mai înțelept decât toți. Căci din potrivnici îi face pe cei care sunt cu noi. Și de ce nu a spus: „Voi lăsa înțelepciunea deoparte", ci: „Mă voi naște nebun"? Ca să necinstească educația exterioară cu exces. Căci nu este același lucru să spui: „Mă voi naște nebun" și „Mă voi naște nebun"; altfel, El ne învață și să nu ne rușinăm de viața privată dintre noi; căci El râde de toate lucrurile din afară. De aceea, nu a dat numele, pentru că El este puterea lucrurilor. După cum crucea, fiind rușinată de încercări, a devenit cauza a mii de bunuri și glorie, presupunere și rădăcină infailibilă; tot așa și nebunia care este încercată, a devenit cauza înțelepciunii pentru noi. „Căci, așa cum cel prost educat, dacă nu respinge totul și nu-și purifică sufletul și nu oferă un viitor clar scrisului, nimic nu este clar despre cei sănătoși, tot așa și despre înțelepciunea exterioară, dacă nu epuizezi totul și nu-ți cuprinzi mintea și din aceasta nu te înzestrezi cu credință, nimic nu este tocmai nobil. Iar pentru cei care trec cu vederea, dacă nu se urăsc pe ei înșiși și nu se dau în seama altora, ci permit ca vederea coruptă a ochilor lor să fie a lor, păcătuiesc mult mai mult decât cei care nu văd" (E. P. Migne vol. 61, vv. 53-55, 58-59, 62-63, 81-82).

„Cei trei ierarhi", numărul din aprilie 1960.

G'

Sfântul părinte continuă examinarea înțelepciunii exterioare:

„Fiți tari și stați tari în credință." (1 Corinteni 18:13) Nu în înțelepciunea din afară; căci ea nu este pentru a fi purtată, ci pentru a fi purtată… „Maranatha." Pentru cine se spune aceasta? Ce voce ebraică? Pentru că tifosul era cauza tuturor relelor, iar acest tifos este provocat de înțelepciunea din afară, și acesta era principalul rău care a dezbinat chiar și Corintul; suprimând tifosul lor, el nu folosește limba greacă, ci ebraica, arătând că nu numai că nu-i este rușine de viața sa privată, dar îmbrățișează și multă căldură…

„Nu în înțelepciune trupească” (2 Corinteni 1:12). Adică nu în răutate sau în ticăloșie, nici în cuvinte aspre sau în conflictul sofismelor, căci aceasta o numește înțelepciune trupească. Și fiindcă ei sunt foarte ofensați, o neagă și este prigonit , arătând prin multe împrejurări că aceasta nu este vrednică de laudă și că nu numai că nu o caută, ci este și respins și rușinat. „Ci prin harul lui Dumnezeu am fost convertiți în lume.” Ce este în harul lui Dumnezeu? înțelepciunea de la El, puterea de la El, dată nouă, indicată prin semne, prin prezența înțelepților, oratorilor, filozofilor, regilor, demonilor, indivizilor care reușesc și nu aduc nimic din înțelepciune din afară …

„Și dacă este un vorbitor particular, totuși nu cu cunoștință” (2 Corinteni 11:6). Căci, din acest motiv, acei corinteni care îi corup, profită, că el nu este privat, și aceasta este o afirmație care arată că nu se rușinează de aceasta, ci este și măgulit. Și nu a spus, dacă este un vorbitor particular, ci al oamenilor răi; căci aceasta îi învață pe diavol, care este rău, și pe aceștia îi măgulește ; dar aceasta respinge problema înțelepciunii exterioare. Și în prima epistolă se luptă mult și în legătură cu aceasta, spunând că nu numai că nu contribuie cu nimic la această predică, ci și umbrește slava crucii. Căci am venit la voi, Dumnezeule, nu cu pomenire de vorbire sau de înțelepciune, ca să nu fie zadarnică crucea lui Hristos, și multe alte lucruri de acest fel; căci acestea erau cunoștințe private, dar mai presus de toate, intimitatea este cea mai înaltă” (E. P. Migne, vol. 61, coloanele 375, 377, 406, 556).

Să vedem și alte fragmente ale Sfântului Părinte din Tălmăcirea altor Epistole ale Sfântului Pavel. Astfel, în prima predică despre 1 Timotei, el scrie: „Căci grecii sunt din fire căutați, căci acestea sunt lupte de gânduri, dispute și concluzii; dar ai noștri sunt separați de toate acestea. Căci înțelepciunea omenească a aflat aceste lucruri, dar harul duhovnicesc le-a învățat pe acelea, acele învățături ale nebuniei și ale nebuniei, acestea ale adevăratei înțelepciuni ” (E. P. Migne 62, 507). Interpretând cea către Tit, el scrie: „Nu-l vedeți pe Pavel stârnind întreaga lume și influențându-l foarte mult pe Platon și pe toți ceilalți ? Dar din semne se face. Nu numai din semne, căci dacă citiți Faptele Apostolilor, îl veți găsi mult mai mult prin învățătură, chiar înainte de semne”... „Căci nu a existat o brutalitate umană mai mare înainte de prezența lui Hristos; căci toți erau dușmani și dușmani unii altora; copiii erau măcelăriți de propriii lor tați și mame și erau lăsați să se joace. Nu exista o lege fixă, naturală sau scrisă, ci totul era neschimbat; adulter perpetuu, crime și ceea ce este mai rău decât crimele, furturile (dar spuneau din exterior că acest lucru este și o virtute;

și se pare că acolo unde venerau și ei un astfel de Dumnezeu), oracole continue ale diavolului fiind anulate și diavolul chemând. Ce să spun despre ei în acel moment?”

Androgeos, fiul lui Minos, a venit la Atena și a câștigat o bătălie, a fost judecat și a fost înviat. Apollo, suferind rău pentru rău, a ales de două ori șapte băieți pentru a fi răpiți pentru el. Ce este mai crud decât această tiranie?... Se închină și luptă. Războaiele sunt continue și succesive, după oraș, după sat, după casă. Sunt dresați și prin ei filosoful poruncește, un sclav nu trebuie nici dresat, nici uscat, ca un lucru virtuos și având multă onoare. Din acest motiv, au stat deschis făcând acest lucru pe casă. Și dacă toate evenimentele care li s-au întâmplat s-ar întâmpla, ar fi evident că și ei blasfemiau această natură și că nimeni nu îi împiedica, ci că piesele lor erau întotdeauna pline de crime, adulter, desfrâu și corupție. Pannichidele s-au pângărit și femeile au fost invitate la scenă. O, pângărie! Într-o noapte, într-un teatru, era un pannich și o fecioară stăteau printre tinere femei la menstruație și o mulțime de beți. Festivalul era întunecat și lucrările depravate săvârșite de ei fuseseră făcute. De aceea, El spune: „Și noi eram odinioară nebuni, neascultători, amăgiți, slujitori feluritelor pofte și plăceri” (Tit 3:3).

Se spune că durerea mamei vitrege a fost depășită, și durerea strămoșului a fost depășită și ea. Din dragoste pentru copii, pentru ei este un obicei copilăresc bun, și nici nu se spune că este. Dar ce? Vrea el să vadă căsătoria? Și aceasta este printre ei... Durerea diavolului a fost depășită; întorcându-se, l-a ucis pe bărbat de dragul adulterului. Aceasta este povestea multora. Fiul adulterului ucis l-a luat pe adulter, l-a pus să bea vin; după aceea a devenit și el înțelept și s-a bucurat de petreceri. Apoi, același om, plecând, a ucis pe altul și i-a luat soția. Ce este mai rău decât aceste nenorociri? Din acest motiv spun aceste lucruri din exterior, ca să-i conving pe greci cât de rău stăpânea lumea”... „Dar din nou, printre ei, de mult a abandonat fecioarele goale în fața oamenilor. Mult bine vi s-a făcut încât nici măcar nu auziți cuvântul, iar filozofii nu au ezitat să facă acest lucru. „Dar un alt filosof, cel mai de seamă dintre ei, îi duce chiar în războaie și este un om de rând, abandonându-i, ca un proxenet al celor ce sunt și un promotor.” „În răutate și invidie, ei sunt urmași”, a spus el (Tit 3:3). Căci dacă filozofii dintre ei fac un astfel de legământ, ce vom zice despre cei ce n-au filosofat? Dacă cei ce au o barbă adâncă și o frunte ridicată spun astfel de lucruri, ce vom zice despre alții? Femeia n-a fost creată pentru aceasta, omule, ca toate lucrurile să fie de obște.

„O, voi, care mereu subminați!... Ce zic eu despre asta? Ei introduc pe unii dintre ei, femei și copii, și nu mi-e rușine și nici nu îndrăznesc să introduc asemenea povești josnice în urechile oamenilor” (E. P. Migne, vol. 62, coloanele 673, 692 - 694).

„Cei trei ierarhi”, numărul din mai 1960

H′

Să vedem și astăzi înțelepciunea divinului Tată împotriva înțelepciunii ușii. Spunem, și astăzi, pentru că e timpul să încheiem. Cu siguranță nu am epuizat pasajele relevante ale sfântului Părinte, dar scopul nostru nu a fost altul decât să prezentăm pur și simplu câteva exemple ale... Dragostei Sfântului Andros pentru compozițiile „greco-creștine”!... Și credem că acest scop a fost atins prin ceea ce a fost scris.

În discursul său din Faptele Apostolilor, el scrie: „Și lucrul minunat este că (Apostolii) au fost prezentați goi unor oameni înarmați, unui conducător care avea autoritate asupra lor, fără experiență, fără cuvinte și mai discret, unor fermecători, unor înșelători, unor sofiști, unor oratori, unei mulțimi de filozofi, care fuseseră huliți în Academie și la Peripatai, ei s-au împotrivit și s-au împotrivit. Iar cel care era ocupat cu lacul (Petru) i-a oprit astfel, ca și cum nu s-ar fi luptat împotriva unor pești care nu erau îmblânziți; căci, așa cum este pescar de pești mai tăcuți, așa a mers și el în jurul acestora. Și Platon, care realizase multe, a fost smerit și este lăudat nu numai de propriul său popor, ci și de parți, mezi, elamiți și în India și în toată țara și până la marginile lumii. Unde este acum ciuma Greciei? Unde este numele Atenei? Unde este ciuma filozofilor? El din Galileea, el din Betsaida, țăranul, i-a vizitat pe toți... Ce nu a realizat Hristos în Platon, nici în Pitagora? Că sufletul lui Petru era mult mai filosofic decât acele suflete. Căci erau într-adevăr copii, rătăcind sub o glorie deșartă, dar acest om era filosof și receptiv la har. Și dacă râdeți auzind aceasta, nu este surprinzător, pentru că chiar și marii oameni ai acelor vremuri și cei care erau bețivi spuneau că sunt bețivi... Vreți să vă arăt care este al lui Petru și care este al lui Platon? Pentru morala trecutului lor, dacă doriți, să examinăm și să vedem ce a încercat fiecare dintre ei. Acesta, însă, își petrecea tot timpul vorbind despre dogme, învârtindu-se în zadar și inutil. Căci ce folos are să afle că sufletul filosofului devine suflet? Într-adevăr, un suflet, el nu a căzut într-un

suflet, ci a călărit sufletul care locuia în Platon. A cui este această prostie? De unde a fost nevoie să spună astfel de lucruri? Omul era plin de ironie și se opunea cu gelozie tuturor. Cât despre cel certăreț, nici de acasă, nici de la un alt lucru util de introdus, așa că pe lângă altul s-a bucurat de transmigrare și pe lângă sine a introdus statul, unde el... a unit multe lucruri rușinoase. Femeile comune, comune au devenit și fecioarele goale au îmbătrânit în fața îndrăgostiților, și tații comuni și copiii care sunt tachinați au devenit. Cine nu exagerează această nebunie? Dar acestea sunt ale lui. Aici însă, natura nu face tați comuni, ci filosofia lui Petru, care îi crește și ea. Căci nu face altceva, ci fie ignoră ființa cu un singur gând și introduce neființa. A introdus sufletul într-o anumită beție și într-un vârtej. Toată, natura, fără voie, a fost unsă cu femei. Din acest motiv nu examinez doctrinele poeților, ca să nu examinez miturile celor care spun, dar le spun altora, miturile lor mult mai ridicole. Unde se deosebeau poeții în astfel de lucruri? Dar cel mai mare dintre filozofi, așa cum dă femeilor armură, căști și tibie, spune că nu este nicio diferență între neamul omenesc și câine. Căci, din moment ce cățeaua, vulpea și câinele se împărtășesc la lucrări, și femeile se împărtășesc și totul este răsturnat. Căci diavolul a căutat întotdeauna prin ei să arate că niciun alt neam nu este mai onorabil decât caii; unde unii au ajuns la aceasta cu slavă deșartă, ca și cum ar spune că și caii sunt înzestrați cu rațiune. Și se spune că le-a insuflat în mod felurit în suflete. Căci cei mai de seamă dintre ei ne-au lăsat sufletele șoarecilor, câinilor și cailor, iar cei cu ei, rușinându-se de aceasta, au căzut într-o altă stare rușinoasă, împărtășind toată știința logică cailor și arătându-ne pretutindeni cele mai onorabile lucruri făcute pentru noi. Și nu numai aceasta, ci și profețiile sunt printre ei și o numesc evlavie. Corbul, cioara, îl cunosc pe Dumnezeu și cioara, și au darul profeției și prezic viitorul, și dreptatea printre ei și guvernarea și legile, iar câinele este gelos printre ei, după Platon. Nu credeți deci cele spuse? Într-adevăr, voi, cei care sunteți înrădăcinați în sănătate și care mâncați această mâncare, nu credeți că este un om care are gust de bălegar și vomă. Când le spunem că acestea sunt mituri și chestii de nebunie, nu înțelegeți, nebunilor. Noi nu am înțeles niciodată o astfel de glumă a voastră ! (E. P. Migne 60, 47 și următoarele).

Și totuși, acest Părinte, care și-a deschis ușile celor care nu se temeau, care a dezonorat și a subminat înțelepciunea greacă până la exces, a fost promovat ca unul dintre mirii uniunii dintre înțelepciunea greacă și creștinism!! Ce puteți spune?...

În aceeași cuvântare, el scrie din nou: „Deci, dacă cel convins este un nebun și este convins de aceste lucruri, cu atât mai mare este miracolul, și mai ales când femeile și sclavii sunt convinși și prin aceste lucrări se arată a fi ca Platon, și toți aceștia nu au fost convinși de nimic. Și ce zic eu că de niciunul? Nici măcar ei înșiși! Căci, întrucât nu a văzut bani de disprețuit, Platon l-a convins, având grijă de atâtea bogății și de o mare cantitate de bani și inele și ploci de aur; și, întrucât Socrate nu avea rost ca ei să disprețuiască slava, chiar dacă a filosofat despre asta de mii de ori, le-a arătat totul spre slava munților. Și dacă ai fi fost experimentat în această chestiune, aș fi argumentat mult împotriva lor și aș fi arătat multă ironie decât ei, dacă l-ai crede pe elevul său și că și-a derivat toate scrierile din deșertăciune” (E. P. Migne 60, 260 - 261).

4. Sfântul Grigore și Fecioara Sofia

O'

În numărul din noiembrie 1959 al revistei „Trei Ierarhi” am scris: „În trecut, am scris pur și simplu câteva dintre gândurile noastre despre atitudinea marilor Părinți față de înțelepciunea exterioară. Și spunem că este imposibil să-i considerăm creatori de «compoziții» greco-creștine, așa cum s-a încercat recent. Și, întrucât unele pasaje foarte inocente ale Părinților, atribuite înțelepciunii ușii și găsind o oarecare valoare în ea, sunt trâmbițate cu voce tare de adepții «compozițiilor greco-creștine» și devin steaguri și stindarde ale triumfului în mâinile lor, în timp ce expresiile Părinților care sunt dure împotriva înțelepciunii ușii sunt reduse la tăcere și ocolite, considerăm potrivit să enumerăm câteva astfel de expresii și să le înregistrăm în rubricile acestei reviste iubite. Este de la sine înțeles că această publicație nu are pretenția de a fi o lucrare sistematică. Este vorba de cea mai simplă copiere, fără niciun sistem și fără nicio ordine. Ne mulțumim, adică, cu o simplă transferare a vocilor patristice. Mai întâi, îl vom asculta pe dumnezeiescul Hrisostom, cel mai mare dintre Părinții Bisericii Ortodoxe. Mai târziu, poate, vom...” îi voi asculta și pe alții…”

Și timp de multe luni scrierile Sfântului Părinte au umplut coloanele acestei reviste… Vom trata acum despre divinul Grigore de Nazianz, ale cărui cuvinte, în favoarea înțelepciunii ușii, sunt invocate în mod repetat cu extaz de adepții „compozițiilor greco-creștine”. (Ne referim la

cuvintele rostite de Sfântul Părinte în epitaful său către Vasile cel Mare, pe care le vom vedea, cu voia lui Dumnezeu, într-un articol ulterior).

Deoarece, la publicarea fragmentelor din Sfântul Hrisostom, unii cititori și-au exprimat plângerile că nu înțeleg textul antic, ne-am gândit să includem scurte rezumate în omilie, fie înainte, fie după text.

În al patrulea său discurs (primul împotriva lui Iulian), el spune că Iulian a fost învățat aceste vicii de la filozofii greci, pe care îi batjocorește și îi acuză ca fiind lingușitori ai conducătorilor, ca atei sau negatori ai Providenței lui Dumnezeu și adepți ai destinului, ca astrologi, ca iubitori de plăcere, ca fiind aflați în adâncurile întunecate ale erorii etc. Și literalmente: „Acești Platon și Chrysipps și strălucitul Peripatus și modestul Stoa și cei cu guturai elegant l-au instruit în aceste lucruri, sau în egalitatea geometriei și discursurile despre dreptate și timpul pentru a fi nedreptățit mai degrabă decât a fi nedreptățit, acești bravi profesori și rivali pentru împărăție și legislatori, pe care el însuși i-a selectat dintre cele trei căi și abisuri; ale căror maniere nu le-a lăudat, dar a căror elocvență a admirat-o; și poate nici măcar aceasta, ci doar ireverența, ca un consilier capabil atât în chestiuni practice, cât și non-practice, un profesor.”

Cum să nu-i admir pe acești oameni, care construiesc cetăți cu vorbe, dar nu sunt în stare să le întemeieze cu fapte și care se închină doar unor tiranii modeste și care poartă obolul deasupra zeilor cu sprâncenele lor? Unii nici măcar nu sunt Dumnezeu, iar cei care nu le întreține nu învață asta, ci arată cum se întâmplă totul, iar cei care sunt călăuziți de stele și de formațiunile necesității, nu sunt conduși de nimeni și, prin urmare, cei care poartă totul pentru plăcere și acesta este scopul vieții omenești o acceptă. Virtutea, însă, este un nume care nu este demn de ei și nimic nu este mai lung decât această viață prezentă, nici examinarea celor care au trăit aici după nedreptatea care se îngustează. Căci ea nu era conștientă de aceste lucruri ale acelor înțelepți, ci era acoperită de o mocirlă adâncă, așa-numita, și de vastul întuneric al rătăcirii și ignoranței, nu atunci când privea la ouăle adevărului, după ce și-a curățit intelectul, ci la cele de jos și la simț fiind noroioase și nimic mai presus de demoni nefiind închipuit capabil și îndreptând pretenția credinciosului dacă îi vedea și mici, ca fiind conducători prin rațiune și nefiind pătați de Dumnezeu, sub cea mai probabilă ispitire și cel care mai degrabă atrage pe mulți prin apropiere ” (E. P. Migne 35, 568 - 569).

Apoi îl batjocorește pe Iulian, care probabil credea că creștinii înfruntau pericolele de dragul gloriei. Și spune că asta făceau și filozofii antici; și că creștinii sunt în pericol de dragul adevărului și nu de dragul gloriei: „... Dorința de glorie ne pune în pericol, dar nu pentru adevăr, a îndurat el; acestea erau lucrurile de care au fost acuzați Empedocle, Aristeu, Empedotim Tines și Trofoniu, și o serie de astfel de nefericiți; dintre care cel din Sicilia se considera, ca și cum ar fi, o zeiță și, la sfârșitul iminent, fiind trimis de noi, a fost opărit de foc cu o sandală din pâslă; și nu un Dumnezeu i s-a arătat unui om, ci un om vanitos și nefilosofic după moarte și neînțelept în chestiuni comune; iar necredincioșii, ascunzându-se sub aceeași boală și egoism, chiar dacă au fost încercați, nu au fost mai degrabă onorați pentru că furau sau huliți pentru că nu primeau" (Ibid., 581).

De asemenea, este batjocorit, pentru că, deși nu onorează, ci disprețuiește isprăvile și realizările Sfinților Apostoli și ale Martirilor Credinței Creștine, el a admirat totuși nu numai ceea ce era valoros, ci și ceea ce era prostesc și chiar oribil în Istoria și Mitologia Greacă: „Nu le respectați pe acestea, ci le necinstiți, voi, care admirați rugul lui Heracle din întâmplare și jignirile legate de femei, și incinerarea lui Pelops, cea ospitalieră sau iubitoare de zei, de care Pelopidas cel oficial era pe umeri și elefant; și exciziile frigiene, ale celor care au fost arși sub rug și după rug au fost huliți, și torturile și arderile lui Mithra, cele secrete - și cea din Uciderea taurilor și sacrificiul fiicei regale la Troia; și sângele lui Menoikeus pentru Teba și fiicele lui Skedasus la Leuctra, mai târziu laconienii îi laudă pe tinerii care erau faimoși pentru biciuirea lor; și sângele morților, plăcut" zeița pură și virgină, cucuta lui Socrate, piciorul lui Epictet și punga lui Anaxarh, pe care filosofia le cere mai degrabă decât le face voluntare; și înmormântarea lui Cleombrot, Ambracianul, care a filosofat despre suflet, și protestul pitagoreic împotriva zeilor și disprețul morții: „Zei, sau nu vedeți pe niciunul dintre cei care au făcut sau au filosofat despre asta?" (Ibid., 589 - 592).

„Cei Trei Ierarhi", numărul din septembrie 1963.

B΄

Continuând, venerabilul Părinte descrie cu mare forță extraordinara perfecțiune morală și viața eroică deplină a călugărilor creștini. Și spune

că virtuțile și realizările lor sunt mult superioare faptelor filozofilor antici: „Acestea sunt într-adevăr mult mai onorabile decât lăcomia lui Solon, înțeleptul și legiuitorul, pe care Cresus a pedepsit-o cu aur lidian, și decât dragostea lui Socrate; căci mi-e rușine să o numesc pederastie, întrucât nu este modest în invențiile sale; și desfrânarea lui Platon, sicilianul, pentru care acționează și nu este excomunicat de nimeni dintre elevii săi sau dintre toți grecii; și lăcomia lui Xenocrate; și lăcomia lui Diogene, care este stăpânul gropii, prin care străinii sunt supuși tiranilor de la tragedie, pâinea ieftină la susan și filosofia epicureană, nedefinind nimic ca bun dincolo de plăcere…” (E. P. Migne 35, 593 - 596).

În continuare, Sfântul Grigorie spune că cel mai nelegiuit Iulian i-a numit pe credincioși galileeni în loc de creștini și astfel a ordonat ca aceștia să fie numiți mai presus de toți ceilalți. Și prin acest act, spune dumnezeiescul Părinte, a recunoscut practic că numele „creștin” este glorios și foarte onorabil, sau a arătat că se temea de puterea numelui ca demonii. Dar noi, spune sfântul Părinte, nu-l vom imita și nu vom schimba numele religiei sale, pentru că sunt atât de rușinoase și ridicole încât este imposibil să găsești altele mai ridicole. Nu invidiem, spune el, nici lucrurile religiei lor, nici numele. Să se bucure oamenii de propria lor nebunie și să se laude cu nerușinarea lor: „Dar noi nu le cerem numele; căci nu este nimic mai ridicol în ceea ce am făcut decât falic și itifalic și melancolic și apugous și tragopoun și modestul Pan, care dintre toți pretendenții este un singur Zeu și care a primit numele de ignominie, așa cum este vrednic. Căci este fie o nedreptate față de ei, că unul dintre mulți este cel care îl deține, fie că dintre mulți devine cel mai rușinos. Nu-i invidiem nici în lucruri, nici în nume, ci s-au desfătat în propria lor bunătate și s-au îndrăgostit de rușinos. Dacă ar fi vrut ca Buthoina (notă: așa era numit Hercule, ca și cum ar fi mâncat un munte întreg!) să le fie prezentă și Triesperus (notă: acesta este și un epitet al lui Hercule, dat lui pentru că pentru capturarea sa au fost cerute trei nopți de orgii de către Zeus și Alcmene. Noaptea a fost triplată, deoarece din porunca lui Zeus soarele nu a răsărit o zi), astfel încât...” „am putea mai degrabă să le acordăm; celui care s-a născut astfel și care, dând naștere magnific și săvârșind o ispravă, a născut-o pe a treizeci și cincea, într-o singură noapte, dintre cele cincizeci de fiice ale zeiței, de la care avea să fie numit Dumnezeu” (Ibid. 601 - 604).

Deoarece Iulian le-a interzis creștinilor să se „elenizeze”, considerând acest lucru ca fiind proprietatea adepților religiei antice, Sfântul Părinte se răzvrătește și răspunde că literele, științele, artele, numerele, măsurile

și greutățile nu sunt proprietatea nimănui. Cu atât mai mult nu sunt proprietatea idolatrilor greci, pentru că nu au fost inventate de ei, ci de diverse popoare: „Să elenizeze?” Mi-a spus: ce? Literele nu sunt ale fenicienilor? Și cine, egiptenii? Sau ale acestor evrei și mai înțelepți? Ei cred că chiar zeii înșiși au scris legea de la Dumnezeu? Ți-o aticizează? Și aruncarea și numărarea și numărarea degetelor, măsurile și greutățile și chiar înainte de acestea tactica și războiul, ale cui? Nu ale eubeenilor?... Vor poeziile? Și ce se întâmplă cu acel vers mai degrabă, sau cu umărul care tremura decât al cui viitor rival, ca discurs, este acesta, insultând ferocitatea impulsului, epopeea a fost scrisă și aceasta a plăcut foarte mult tinerilor și măsurată mai minuțios, această minune a ta a creat poezie? Ce se întâmplă cu ceilalți? Și dacă te gândești măreț la arme, decât armele cui ești tu, viteaz? Nu ale ciclopilor, din care faci bronz? Și dacă ești cel mai mare și mai mare dintre ființe, aulourgisul, din care ești înțelept și Legislator al unor astfel de lucruri, ce? Nu ai lăsat tu aceasta Tirului, din care câinele ciobănesc, sau ogarul, a ros și buzele au sângerat, păstorului floarea pe care am cunoscut-o și prin acestea ți-am dat-o ca să domnești, jalea pentru cei răi și cei mândri?... Și de unde ai primit această inițiere și inițierea și religia? Nu de la traci, și chemarea te conving? Și sacrificiul de la caldeeni, sunt ei ciprioți? Și astronomia de la babiloniani? Și geometria de la egipteani?... Și un lucru nu voi spune mult, de unde ai primit fiecare? „Niciunul din fiecare?...” (Ibid., 641 - 645).

După aceasta, îi aduce pe poeții greci și, extragând material de la ei, îi ridiculizează pe cei care cred în zeii antici: „Este bine să le atașăm teogonia lui Hesiod lor și războaielor și clonelor de acolo, Titanilor, Giganților, cu numele și lucrurile lor teribile; Kotos, Briareos, Gyges, Enceladus, zeii voștri cu picioare de dragon, purtători de tunete, acele insule care au fost abandonate, săgeți și morminte cărora li s-a răspuns urmașilor și problemelor lor amare, Hidre, Himere, Cerber, Gorgone, o iubire de tot răul. Fie acestea scopurile faptelor bune ale lui Hesiod” (Ibid., 653). Și acestea sunt lucrurile pe care le spune Hesiod. Orfeu, dorind să arate fertilitatea și longevitatea lui Zeus, îl înconjoară cu… bălegar, cât există, fie de oi, fie de cai, fie de hemiple: „Orfeu, eu, împreună cu lira și oda mereu atrăgătoare, mă acopăr cu cuvintele și înțelesurile mărețe și supranaturale ale teologiei: Zeus, cel mai mare dintre zei, presără bălegar, cât de mere, cât de cai, cât de hemiple, în acest loc, te implor, dătătorul de viață și dătătorul de viață al lui Dumnezeu, căci altfel nu aș fi. Și să nu mă sfiesc de grandilocvența celuilalt; cum am spus, zeița și-a retras cele două coapse pentru a-i împlini pe îndrăgostiți, iar acum îi împlinește încă în formele lor... Fac apel la minunații

ascultători ai teologiei, ca să inventeze alegorii și monstruozități; și să lase discursul celor care au căzut în abisurile și stâncile teoriei, care nu au nicio bază" (Ibid.). Dar Homer rostește și nu puține lucruri ridicole și rușinoase despre zei: „Și Homer, pe care îl citezi, este marele comedian al zeilor tăi un tragic? Căci îi vei găsi pe amândoi în minunatele sale poezii, unul al calamității și celălalt al râsului. Și într-adevăr, nu subestimezi grija că Oceanul Tithian este cucerit de Hera, care este desfrânată; pentru că este un pericol pentru cei care îi corectează neîncetat, ca natura uscată și natura umedă să fie cucerite, ca nu cumva totul să fie confundat de excesul celeilalte, sau să inventezi ceva mai absurd decât acestea. Și minunatul amestec al nebuloasei și al modestei Here, care singură îl face urât, în miezul zilei, chiar și poeții îl flatează cu măsurile lor, așezând lotusuri pe pământ și șofran încolțind din pământ și zambile? De unde este motivul pentru acestea și acestea? ..." (Ibid.).

„Cei Trei Ierarhi", numărul din octombrie 1963.

Γ΄

Sfântul Părinte continuă, descriind iubirile și adulterele zeilor antici și selectează: „Dacă aceste lucruri sunt adevărate, nu le-a fost rușine și nu le-a fost onorat, sau, din moment ce nu erau rușinoase, au ascultat. Și de ce îi vedeți recurgând la mit, ca o acoperire pentru rușine? Căci mitul nu îi face îndrăzneți, ci mai degrabă îi face să se retragă. Și dacă sunt false, mai întâi ni i-au arătat pe teologii goi cărora le este îndreptat cuvântul; apoi au spus că nu este corect, care, fiind mitici, mi-e rușine, totuși s-au înfrumusețat ca fiind puternici și de mulți era posibil să se ascundă, căci nu este învățătura tuturor ca aceste lucruri să fie publicate spre vederea tuturor în creație și formă, și cea mai severă, cu toată pierderea în bani, în temple și altare și fundații și dedicații și sacrificii ale multor talente...? Dar dacă acestea sunt fabulele și poveștile poeților, ambele fiind adaptate plăcerii poeziei, metricii și mitului și care îndulcesc auzul, și în ele mintea subiacentă este mai secretă și mai profundă și doar câțiva dintre cei mai înțelepți trec prin ele, veți vedea că eu..." Sunt ales simplu și drept în privința acestora. În primul rând, cum îi laudă pe cei pe care îi venerează, insultătorii și pe cei care sunt vrednici de onoruri mai puțin importante decât zeii egali, care sunt autosuficienți în a nu da dreptate impietății? Căci dacă, pentru unicul lor Dumnezeu, chiar și blasfemiile mici sunt pedepsite cu moartea sau cu vătămări peste legi, ce suferință le provoacă

el tuturor, atât public, cât și în public, abandonând poezia și abandonând pentru mult timp comedia...? (E. P. Migne 35, 656 - 657).

Cu alte cuvinte: dacă aceste „fapte” ale zeilor sunt adevărate, atunci să nu se lase idolatrii descurajați de ele și să nu recurgă la scuza că sunt mitice. Dar dacă sunt false, atunci să ni-i arate pe teologii lor serioși, ca să le putem îndrepta problema. Și cum publică aceste lucruri prin intermediul creaturilor și figurilor, astfel încât toată lumea să poată primi cunoștință despre ele? Și, cel mai rău dintre toate, cum cheltuiesc atâția bani pe temple, altare și sacrificii? Și dacă spun că acestea sunt imaginațiile poeților și au un sens alegoric, atunci, voi întreba, cum îi laudă și îi onorează, aproape ca pe zei, pe poeții care insultă zeii? Nu este oare potrivit ca aceștia să fi evitat pedeapsa, chiar dacă au rostit atâtea și atât de cumplite blasfemii împotriva zeilor? Sunt ei vrednici și de onoare?

„Și ce să spun despre moralitatea păgânilor?”, spune omul sfânt. „Cum vor putea ei să învețe virtuțile? Cum vor învăța unitatea, când confuzia și discordia domnesc printre acești zei și războaiele se succed? Cum vor învăța onoarea părinților, când zeii se vor răzvrăti împotriva părinților lor? Cum vor învăța disprețul față de bani, când hoțul și iubitorul de bani Hermes va fi onorat de ei? Cum vor învăța sobrietatea, când zeii și semizeii sunt în permanență imorali?…”

Și literal: „Ce-ar fi dacă ai spune despre partea lor morală? De unde și din ce sunt mânați și prin ce sunt colorate cuvintele lor, sunt ei capabili să-i facă virtuoși și cei mai vrednici de îndemnare? Armonia excelentă și armonia orașelor, satelor și gospodăriilor și a celor care, fiecare, conform legii și ordinii naturii, au împărțit și unit totul și au făcut din această lume una din multe. Ce exemplu ne învață ei aceasta? Prin urmare, vorbind despre războaiele zeilor și despre răscoalele și revoluțiile și despre mulțimea relelor pe care le au și pe care le oferă alții, atât private, cât și publice, de care este plină toată scrierea și poezia? Ar crede că, dacă ar da un exemplu unor astfel de oameni, fie că ar fi războinici și războinici pașnici în loc de oameni înțelepți, fie, dimpotrivă, moderați și prudenți în loc de îndrăzneți și needucați, ar fi un exemplu. Căci chiar și cei care, în ciuda înclinațiilor lor rele, sunt predispuși să comită răul și să sufere o soartă mai rea, aceștia, dacă ar fi convinși, sunt îmblânziți și supuși, călăuzitori și protectori unși de Dumnezeu ai patimilor; unde și răul este” onorabil, ca și cum ar fi conducătorul unor zei, unde pasiunea nu este onorată cu altare și sacrificii și acceptată ca lege prin franchețe? Căci acesta este cel mai grav lucru, că cel pedepsit de legi le respectă pe

acestea ca fiind divine; aceasta este proprietatea nedreptății față de voi. În al doilea rând, le propun rușinea și onoarea părinților, iar primul motiv pentru aceasta este respectul după primul, acesta și introduc un motiv și conving teologia. Și cum nu a putut Cronos, care taie cerul, să convingă că este steril sau al zeilor, și aici un val a devenit un Zeu, născut din spumă; și Cronos Zeus, care s-a răzvrătit, imitând tatăl său, piatra dulce și amarul ucigaș de tirani; sau ce alt lucru de acest gen le aduc cărțile în cinstea celor care s-au născut. În al treilea rând, să aibă aroganța banilor și să nu câștige peste tot, nici logodna nefericită, nici primirea nefericită a unei căsătorii. Cum poate Profitul să stea printre ei și punga să fie expusă și puterea furtului lui Dumnezeu să fie onorată, iar Phoebos fără cupru să nu fie ghicit, nici nu există nimic mai mult onorabil decât obolul? Căci acestea sunt lucrurile lor modeste și respectabile.

Ce altceva? Ei învățau sobrietatea, sugerau cumpătarea, iar Zeus cel persuasiv, făcând mereu tot ce putea pentru femei, și Frigia, vulturul iubitor al celor mai afectuoase, împărțea cu zeii (așa cum zeii ospătau în privat, copiii care erau beți cu Zeus); și Hercule, după ce se luptase cu fiica Thestiei timp de cincizeci de ani într-o singură noapte, Triesperus, și această a treizecea muncă, nu ai văzut-o, ca la celelalte, nenumărată. Să-i taie Ares mânia, Dionysos beția, Artemis jumătatea de inimă, oracolul lor este înșelător, Dumnezeul care râde de necumpătare, zeii care sunt triști și sunt întăriți de picioarele lor subțiri; Zeus lăcomia lui la o dietă grasă, alergând cu etiopienii fără apărare împreună cu ceilalți demoni, Bouthoinas, fermierul tiraniei și plugarul muntelui, luând chemarea de la act și toți grăbindu-se la mreje și la celelalte lucruri” (Ibid., 660 - 661).

Allahu continuă să facă niște comparații între creștinism și lumea antică, pentru a arăta superioritatea de neconceput a primei, apoi îi ridiculizează în mod minunat pe zeii idolatriei: „Dați-mi cuvintele voastre, atât regale, cât și sofistice, raționamentele și amintirile voastre nesfârșite; vedem că până și pescarii și țăranii sunt indignați de noi... Taceți, voi predicați lucruri necinstite; eu voi fi indignat, predicați-mi zeii. Încetați farmecele și cărțile voastre de divinație; doar cele profetice și apostolice au devenit analfabeți. Ați interzis nopțile rușinoase și pline de întuneric; eu voi ridica pannychida sacră și luminoasă. Blocați-vă sanctuarele și drumurile care duc spre iad; eu explic pe cele evidente și pe cele care duc spre rai... Aruncați-vă Triptolemul și Celienii și dragonii secreți; nu vă fie niciodată rușine de cărțile teologului vostru Orfeu, acceptați darul timpului, care vă ascunde urâțenia. Și acestea sunt mituri și creaturi, vă voi dezvălui misterele nopții. Nu se mai numește stejarul, nu se mai numește cazanul.”

ghicită, nu mai este umplută Pythia, nu mai sunt odele ontului, ci doar mituri și basme. Din nou Castalia este tăcută și tăcută, iar apa nu este ghicită, dar din nou Apollo este tăcut în bărbăție, din nou Dafne este o plantă jelită de mit, din nou Dionysos este androgin și un dans de bețivi suspendat, iar marele tău mister este falusul, iar Prosymnus este un zeu care suferă de rău; din nou Semele este lovită de fulger; din nou Hefaistos este îndoielnic, dar repede în a găsi adulteri, iar Dumnezeu este zdrobit, dacă este și un meșteșugar iscusit, și Tersites din Olimp; din nou Ares este legat pentru adulter cu demonul și frica și ticăloșii și rănit pentru îndrăzneală; din nou Afrodita este făcută o prostituată, atât rușinos, cât și în căsătorie. O slugă rușinoasă; din nou Atena este virgină și ucide dragoni; din nou Hercule se înfurie, și mai degrabă se înfurie el însuși; din nou Zeus, stăpânul și supremul zeilor, devine totul prin imoralitate și impuritate și singur cu toți cei care nu sunt Zeii sunt atrași de ei, dar el, nu de toți; din nou este arătat mormântul lui Zeus din Creta. Dacă te văd pe tine, Kerdo, pe Logos și pe Enagonian, îmi ascund ochii și fug de tine, Dumnezeule, rușinat de spectacol; dar tu mi te închini vorbirea scurtă și sacul. Numai în al tău este venerabil, egiptenii onorează Nilul cu femeile lor androgine, pe Isis și pe zeii mendicani și pe Apis, tot ce faci sau scrii, fiare complexe și ciudate. Râd de voi, Pan și Priapus și Hermafrodit și de zeii care au fost tăiați sau sfâșiați de nebunie...” (Ibid. 701-705).

„Cei Trei Ierarhi”, numărul din noiembrie 1963.

Δ΄

În a șaptea sa Orațiune (o epitafă pentru propriul său frate Caesar), el spune că Caesarius, deși a studiat, a păstrat doar partea utilă și anume pe cea care a contribuit la admirarea Omniștiinței divine și a evitat dăunătorul: „Geometria și astronomia și alte discipline, care erau periculoase pentru alții, au fost alese în măsura în care erau utile, iar aceasta era din ordinea cerească și din ordinea de a admira Creatorul, în măsura în care era dăunător, le-a evitat” (E. P. Migne 35, 761).

În mod similar, el spune despre studiile lui Vasile cel Mare în a treia sa carte: „Înțelegând suficient astronomia, geometria și numerele proporționale, ca să nu fie zdruncinat de cei eleganți în aceste lucruri, a dezvoltat inutilul , ca fiind inutil pentru cei care vor să fie pioși” (E. P. Migne 36, 528).

Despre mama sa, spune că aceasta avea grijă „să nu-i atingă mâna dreaptă sau buzele, sau să amestece mâinile sau buzele grecești,... Nicio poveste sau cântec teatral grecesc nu trebuie să contamineze urechea sau limba care primește sau rostește divinul, căci nimic nu trebuie să fie nesfânt pentru cel sfânt” (Log. 18, E. P. Migne 35, 996).

Despre Marele Atanasie scrie că era puțin preocupat de educația exterioară, atâta timp cât era suficient pentru a primi această idee. Și a făcut-o, pentru că nu a acceptat să se preocupe de lucruri în zadar, nici să sufere ceea ce unii atleți neexperimentați, care în loc să bată trupurile adversarilor lor, bat aerul și astfel sunt învinși. Iată cuvintele Sfântului om: „El (Marele Atanasie) a fost într-adevăr hrănit imediat în viața și disciplina divină, puțin din circularele filosofiei, de a nu încerca toate aceste lucruri la nesfârșit având, nu ignora, pe cele pe care încerca să le depășească. Căci nici nu se cuvine sufletului nobil și devotat să se ocupe de căutări zadarnice , nici nu este aceeași pasiune a atleților care, navigând pe aer sau ale căror trupuri, eșuează în isprăvile lor, sunt sortiți eșecului” (Log. ka', Ibid., 1088). Prin urmare, filosofia greacă este un lucru gol și deșert, conform Tatălui divin!... Mai jos, se întoarce cu nostalgie spre trecut, când profesorii de teologie creștină învățau cu simplitate și se plânge de această eră modernă, când Sextus și Pyrrhus și pălăvrăgeala filozofiei au intrat în Biserică și au creat întunericul și confuziile ereziilor: „când a noastră a înflorit și a cucerit bine această teologie inutilă și ridiculizată și nu avea nicio artisticitate sau trecere în curțile divine, ci aceeași care se joacă cu voturile furând priveliștea cu viteza transpoziției sau cucerind spectatorii cu tot felul de îndoiri androgine, și A spune ceva nou și ciudat despre Dumnezeu și a auzi ceva nou și ciudat și a vorbi cu o evlavie simplă și nobilă a vorbirii, li se părea. Dar de când Sextus și Pyrrhus și limbajul anti-Dumnezeu, ca o boală a răului și a necinstei, au intrat în Bisericile noastre, (atunci) și pălăvrăgeala învățăturii a devenit glorioasă și, așa cum spune cartea Faptele Apostolilor despre atenieni, nu avem altă ocazie să spunem ceva nou și să auzim ceva nou. Oh, oare Ieremia să ne alunge confuzia și întunericul, singurul care vede suferințe și lamentări egale? Această nebunie a început Ares, cel cu numele de nebunie… Și alții, continuând boala, au creat arta impietății…” (Ibid., 1093-1096). Ce ar spune Sfântul Părinte dacă ar fi în viață astăzi, când „căsătoriile greco-creștine” au inundat Biserica lui Hristos!…

În Discursul său al 23-lea, după câteva învățături despre Sfânta Treime, se concluzionează: „Acesta, ca să zic așa, este filozofat pe scurt către voi dogmatic, dar nu contradictoriu; logic, dar nu aristotelic ; spiritual, dar nu într-un mod rău; ecleziastic, dar nu într-un mod comercial; benefic, dar nu ostentativ” (Ibid., 1164).

El îl laudă pe filosoful Heron, pentru că nici măcar nu s-a întrebat vreodată care dintre cele două filosofii, creștină și seculară, ar trebui preferată, ci fără să pună la îndoială a preferat-o pe creștină: „Aceasta nu a luat-o în considerare cu nicio voință, văzând care dintre filosofii era mai de lăudat, cea exterioară care juca umbrele adevărului în forma și problema filosofiei , sau cealaltă, umilă la înfățișare, dar înaltă în secret și care ducea la Dumnezeu, ci cu toate voturile sale a ales-o pe cealaltă, fără să devieze niciodată complet mintea spre cele mai rele, nici să se lase dus de eleganța cuvintelor, sau de marile minți ale filosofilor greci” (Ibid., 1204).

Și continuă: „Peripatus și Academia și modesta Stoa și automatul lui Epicur cu indivizii și plăcerea, mă întreb dacă coroana, asemenea celor ale poetului, ca un portret, trimite și respinge. Cât despre cinism, l-ai expus pe cel fără de Dumnezeu și l-ai lăudat pe cel care nu este, acesta este cel pe care îl vezi acum, un câine împotriva câinilor adevărați și un filosof împotriva celor nebuni și un creștin mai presus de toate, și depășind insolența celor prin asemănarea formei și obrăznicia celor care sunt cu noi prin noutatea veșmântului, arătând că cel pios nu este în lucrurile mici, nici în posomorârea filosofului, ci în fermitatea sufletului și puritatea intelectului și sinceritatea înclinației spre bine... Acesta este rodul filosofiei, despre care nu vorbesc cetățile care sunt răspândite (dintre care unele sunt ticăloși, cum sunt, și ticăloșii, compuși doar prin limbaj); nici prin categorii și analize și amestecuri; nici evenimente și para-evenimente, nici înțelepciunea tehnologică; nici scrisori scrise...” „de nimeni, nici comploturi de stele și forme inventate împotriva Providenței. Căci acestea au un scop secundar și sunt străine și sunt jucate cu atât de mult, încât sunt jucate doar de cei care pretind că știu. Și care este primul și studiat? Justificarea față de conducători, francheța față de regi,... Retorica demosului, silogismul șovăielii, autoritatea celor puternici, boala caselor, rebeliunea... Acestea ale raționamentelor și versurilor și kechenenai față de stele……, nu preferă cu mult gândurile ușoare?... Acestea ale aroganței lui Antistene și lăcomiei lui Diogene și poligamiei lui Cratis, la ce bun să spun, atâta timp cât le consider superioare?” (Ibid., 1205-1208). Adică: Filosoful a respins cu mult

doctrinele lui Aristotel și Platon și ale stoicilor, precum și ale cinicilor, care lăudau doar austeritatea vieții și păstrau doar veșmântul pe care îl purtau de obicei filozofii. Rodul acestei filozofii a sa nu au fost scrierile despre statul ideal, nici raționamentele, analizele, scrisorile și altele asemenea, pe care le avea ca treburi secundare, ci franchețea în fața regilor și prinților, încetarea atitudinilor oamenilor și a sălbăticiei prinților și alte lucruri similare. Nu sunt acestea superioare, mai înalte și mai benefice decât ocuparea cu raționamente, scrisori și observații ale stelelor?

Pe scurt, el se referă la superstiția grecească și la „pluralitatea lor de ateism și zeii vechi și miturile noi și josnice și cele mai josnice jertfe, purificând lutul cu lutul, precum i-am auzit spunând, spun trup cu trup, cailor animalelor însele și creaturilor modeste și monștrilor urâți” (Ibid., 1220).

În Cuvântul al 26-lea, el tună: „Îl numesc învățat? Eu am cunoscut o singură înțelepciune: frica de Dumnezeu. Căci începutul înțelepciunii este frica de Domnul; și sfârșitul cuvântului este: ascultă toate lucrurile și teme-te de Dumnezeu. Acestea sunt cuvintele lui Solomon, cel mai înțelept...” (Ibid., 1245).

„Cei Trei Ierarhi”, numărul din decembrie 1963.

Cincilea

În cel de-al 17-lea Discurs Teologic (Un Discurs Teologic) este un acuzator nemilos al filosofilor din diaspora, pe care îi consideră aroganți, fazi și teratologici, atei, hedoniști etc. Căci îi respinge pe toți: „Dați-mi tăcerea lui Pitagora și extazele orfice și, a văzut El, aroganța mai nouă. Dați-mi ideile lui Platon și reîncarnările și perioadele sufletelor noastre și amintirile și dragostea rea pentru trupurile bune asupra sufletului. Ateismul lui Epicur și indivizii și plăcerea nefilosofică.

„Pronoia puțin discutată a lui Aristotel și discursurile ingenioase și muritoare despre suflet și umanismul doctrinelor. Ofranda Stoa, a cinicilor (adică a filozofilor cinici) piatra și piața. Dă-mi golul, plin de minciuni, totul despre jertfe, despre idoli, despre demoni, atât binefăcători, cât și răufăcători, totul despre divinație, teologie, distracție,

puterea stelelor, acestea sunt monstruoase. Dar dacă tu (adică credinciosul) consideri aceste lucruri nedemne de pomenire ca fiind mici și adesea vorbite și te îndrepți spre ale tale (adică lucrurile creștinismului) și cauți ceea ce este totuși vrednic de respect, îți voi oferi drumuri largi…" (E. P. Migne, 36, 24-25).

În Discursul următor, el îi ridiculizează pe filosofii greci pentru credința lor. Unii dintre ei, spune el, au zeificat soarele, luna, stelele; alții pământul, apa, focul, aerul, deoarece acestea sunt elemente necesare vieții umane. Alții, admirându-i pe cei puternici, tari sau frumoși, au sfârșit, cu timpul, prin zeificarea și venerarea lor. Cei mai pătimași dintre ei au zeificat pasiunile, cum ar fi mânia, crima, beția, imoralitatea etc. Dintre acești zei, i-au așezat pe unii pe pământ, pe alții pe cer și pe alții în lumea de dincolo; iar această ultimă plasare era singura lor practică corectă. Și i-au onorat pe acești zei ridicând statui, sacrificând animale, comitând acte imorale și chiar ucigând oameni. De asemenea, au onorat diverse animale patrupeze și reptile ca zei, făcându-și o asemenea bătaie de joc încât te întrebi: cine merită mai mult dispreț, zeii înșiși sau închinătorii acestor zei? Mai degrabă, aceștia din urmă, deoarece, deși erau de natură rațională, au căzut în astfel de nonsensuri și au devenit jucării în mâinile lui Satan.

Și literal: „Aici unii au dat soarele, alții luna, alții mulțimea stelelor și alții acest cer, chiar dacă au dat și totul pe pământ după calitatea sau cantitatea mișcării; și elementele, pământul, apa, aerul, focul, pentru esențial, fără de care viața umană este imposibilă; iar ceilalți, orice s-a întâmplat cu fiecare dintre lucrurile vizibile a fost respectat, cel mai bun dintre zei fiind protejat de anotimpuri." Și sunteți deopotrivă imagini și creaturi, în primul rând cei din propria voastră casă, mai suferinzi și mai fizici, și cei care cinstesc pe cei care au venit să-i comemoreze, apoi cei ai străinilor, atât cu ei, cât și departe de ei, necunoscători de natura cea dintâi și urmând onoarea transmisă, ca fiind legitimă și necesară; pentru că în timp obiceiul s-a confirmat, a fost numit lege. Și unele case și puteri, vindecând și lăudând Roma și admirând frumusețea, au făcut un zeu în timp din cel onorat, adoptând unii și un mit al înșelăciunii ca asistent. Dar pe cei mai pătimași dintre ei, și pasiunile le numeau zei sau le onorau zei, mânia și beția și desfrâul și beția, și nu vedeau nimic altceva din aceste apropieri ca fiind bun, nici nu găseau această scuză dreaptă pentru păcatele lor familiare. Și le-au lăsat jos și le-au ascuns sub pământ, numai cu înțelepciune nu le-au ridicat la cer. O, moștenire ridicolă! Apoi, dând fiecărei creaturi numele unui zeu sau al unui demon,

după puterea și autonomia iluziei, au ridicat statui, care erau și momeala luxoasă; sânge și măcel, și erau foarte rușinoși în acțiunile lor, iar în nebunia și crima lor, i-au numit pe acești zei după ei, căci astfel de zei erau vrednici de astfel de onoruri. Și deja s-au pângărit atât cu ungulate, cât și cu animale patrupezi și reptile, și cu acestea au adus slava lui Dumnezeu, ca și cum ar fi imposibil să judece pe cine ar trebui să disprețuiască mai mult, pe închinători, sau mai degrabă pe închinători, și cu atât mai mult pe închinători, pentru că, fiind de natură rațională și primind harul lui Dumnezeu, au prezentat răul ca ceva de evitat; și aceasta este înțelepciunea celor răi, folosirea greșită a binelui pentru rău, și acestea sunt multele crime ale lui. Căci, primind dorința lor, care era o dorință rătăcitoare împotriva lui Dumnezeu, a împărțit statul asupra sa și a furat apelul, ca un manipulator orb care conduce într-o direcție sau alta, i-a doborât pe alții și i-a risipit în abisul morții și al pierzării" (Ibid., 44-45).

Mai jos, el compară, din punct de vedere artistic, albinele și păianjenii cu matematicienii și artiștii antici și îi consideră pe aceștia din urmă mult inferiori primilor:

„Care Euclid a imitat acestea (adică artefactele albinelor și păianjenilor), scrisorile filozofilor care nu există și care le fac în demonstrațiile lor? Care Palamede mișcările și formele regulate ale cocorilor, ca o fază, și aceste mișcări ale păsărilor care se mișcă în ordine și cu diverse zboruri? Care Phidias și Zeuxide și Polygnotos, Parrhasienii și Aglaofonții, au scris lucruri frumoase cu exagerare într-una și în linii mari? Dansul armonios al lui Dedal din Cnossos, o nimfă trudită într-o avere frumoasă? «Labirintul cretan este o cale dificilă și șerpuitoare, poetic vorbind, și adesea în sine sofism al artei?»" (Ibid., 60-61).

În Orațiunea a 52-a, vorbește despre un om ignorant și privat, ignorant al învățăturilor, sau mai degrabă al învățăturilor greșite, ale filozofilor greci. Și spune că nu are nevoie de ele. Harul este suficient pentru mântuirea sa, care este mai bogată decât orice altceva. „... Dar cel care are puțină intelect și se penetește pentru limbajul său și nu cunoaște întorsăturile vorbirii, spusele înțelepților și ghicitorile, și obiecțiile sau efectele sau contradicțiile lui Pirus și soluțiile raționamentelor lui Chrysipp sau măiestria proastă a artelor lui Aristotel sau farmecele elocvenței lui Platon, care au introdus pe nedrept în Biserica noastră ca pe niște ciumi egiptene. [Acestea au fost cuvintele celor care l-au proclamat pe Tatăl divin ca fiind „mireș" al uniunilor „greco-creștine"!...] A fost și el salvat

de aceasta? Și prin ce cuvinte? Nimic mai bogat decât harul...” (Ibid., 201).

Numărul „Cei Trei Ierarhi”, ianuarie 1964.

ΣΤ΄

De asemenea, merită menționate cele menționate de dumnezeiescul Părinte în al 4-lea Motiv, care este înscris „celor care se stabiliseră în Egipt”. În pasajul pe care îl vom consemna, Sfântul Grigore privește mai întâi înapoi spre trecut, când poporul Egiptului îl ignora pe adevăratul Dumnezeu și se închina la cea mai abominabilă idolatrie, onorând capre și viței, tuberculi și reptile, până când propovăduirea Evangheliei a luminat întunericul și a abolit o astfel de închinare. În al doilea rând, el laudă și preamărește cu mare căldură și profundă afecțiune poporul deja credincios al Egiptului și spune în repetate rânduri despre el expresia „ Poporul Meu ”! Aceste cuvinte ale Sfântului Părinte sunt demne de remarcat, deoarece dovedesc că nu făcea nicio distincție între diferitele popoare, considerând niciunul superior celuilalt datorită mândriei strămoșilor, unui trecut glorios, după lume, proeminenței marilor oameni în știință sau filosofie etc. Pentru el, exista un singur criteriu de superioritate: mărimea credinței și a virtuții! Cei care scriu că Părinții aveau o favoare și o stimă deosebită pentru greci, că îi considerau un „popor special al lui Dumnezeu”, un „nou Israel” etc., să analizeze cu atenție cuvintele sfântului om. Ei se vor convinge că, potrivit Părinților, „noul Israel” este lumea care crede în Hristos și nu este alcătuită din greci, egipteni sau altcineva.

Iată cuvintele Tatălui divin:

„Și tu, cu mine, aduci caprele din Mendes și Apis-ul memfite, un vițel bine hrănit și cărnos, și ritualurile lui Isis și lacrimile lui Osiris și modesta ta Sarapis, un lemn venerat după mit și timp și nebunia închinătorilor, ca o materie necunoscută și cerească, dar materie, chiar ajutând minciuna, și chiar mai josnica dintre aceste noduli și reptile, creaturi multiforme, dintre care Hristos și predicatorii lui Hristos i-au întrecut pe toți; alții, însă, fiecare după vremurile sale, au strălucit ; și mai ales Părinții pomeniți acum; din moment ce tu (adică Egiptul) știi mai bine , oh minunat, astăzi, sau cu toții la un loc, și din povești vechi și noi. Din acest

motiv vă îmbrățișez și vă îmbrățișez, oameni excelenți și iubitori de Hristos și cei mai fervenți în evlavie și vrednici de sfinți; căci nu am nimic mai mare decât aceasta de spus, nici, mai degrabă, dacă v-aș vizita; și vă primesc, deși puțini în limbaj, dar mulți în mișcare intelectuală. Poporul meu; căci mă numesc unul cu o singură minte și unul cu o singură minte." credință și de aceiași Părinți și închinătorul aceleiași Treimi. Poporul Meu; pentru noi, chiar dacă nu este plăcut vaskeniților și, pentru ca cei ce suferă aceasta să fie mai răniți, iată, dau drepta comuniune asupra atâtor martori, atât vizibili, cât și nevăzuți, și resping vechiul diavol cu o bunătate nouă. Poporul Meu; pentru noi, chiar dacă cel mai mare este uzurpat de cel mai mic. Căci așa este harul Duhului; îi face pe cei cu aceeași minte egali. Poporul Meu; pentru noi, chiar dacă de departe, că suntem divin uniți și într-un alt fel, sau dacă grosimile. Căci trupurile sunt unite aici, dar sufletele sunt unite prin Duh. Poporul nostru, care odinioară era filozofi în suferința pentru Hristos, dar acum nu o face, dacă mă credeți, ci considerați că este un câștig autosuficient să pună puterea de a o face și să-L conducă pe Hristos în închinare, precum pentru răbdare atunci, așa și pentru îngăduința prezentă. Oamenii, din moment ce Domnul este întârziat, să facă bine , precum pentru el să facă rău potrivnicilor săi. Oamenii, dacă Domnul s-a ales pe Sine din toți cei pe care i-a chemat. Oameni, care sunteți gravați pe mâinile Domnului , o, Căci voi sunteți voia Mea, zice Domnul; și: Porțile Tale sunt o oglindă; și ce se va mântui mai târziu. Oameni, nu vă mirați de lăcomia mea, dacă vă îndepărtez adesea; căci devorez continuarea voastră a chemării, ca cei care sunt duși nesatisfăcuți de priveliști sau de sunetele lucrurilor" (E. P. Migne 36, 245-248).

O, ce s-ar fi întâmplat dacă laudele de mai sus ar fi fost îndreptate către greci!... Adepții „compozițiilor greco-creștine" le-ar fi dezlănțuit ca pe niște trăsnete împotriva adversarilor lor. Dacă acum sunt tentați să transforme niște fraze inocente în trăsnete, ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi avut arme ca cele de mai sus!... Din fericire însă, egiptenii, în ciuda a tot ce s-a spus despre ei, nu s-au gândit să vorbească despre „compoziții egiptean-creștine"...

În același discurs („la Bobotează, care este Nașterea Mântuitorului") spune că patimile precum beția, patima, neînfrânarea etc. nu sunt potrivite creștinilor și sărbătorilor lor, ci grecilor și sărbătorilor lor: „Dar acestea le aducem în Grecia și la sărbătorile și festivalurile grecești, pe care le numesc zei, bucurându-se de roadere și apoi stomacul divin este vindecat de cei răi de demoni răi și de creatorii și de misticii și de misticii care se

succed. Și noi, Cuvântul, închinătorul, orice cerere vom face, o vom face o chestiune de lege divină și o narațiune pentru alții și pentru cei de la care este sărbătoarea de față; ofranda este potrivită și nu este departe de cel care o convoacă” (Ibid., 316-317).

„Cei Trei Ierarhi”, numărul din februarie 1964.

G'

În întregul acest „în Luminile sfinte” începe astfel: „Din nou Iisuse, al nostru, din nou o taină; o taină nu înșelătoare, nici neîmpodobită, nici a amăgirii și intoxicației grecești; (căci așa îi numesc pe cei modești și sunt și eu dintre cei binecuvântați), ci o taină înaltă și divină și un mesager al strălucirii superioare.” Și după o vreme: „... Nu propovăduiesc grecii astfel de lucruri? Căci fiecare ceremonie și mister este pentru mine o invenție întunecată a demonilor și o recreare a minții unui demon rău , ajutat de timp și furat de mit. Căci, așa cum se închină în adevăr, așa cum se acoperă în mituri... Nu Zeus, acești tați și hoți... Nici excizii frigieni și flaute și cei care sunt intoxicați și tot ce se înfurie oamenii în jurul Rheei, care sunt mama zeilor și sunt venerate... Nici fiica noastră nu este răpită și Demeter înșelată și niște celieni și Triptolemus și dragoni sunt aduși, iar el face una și suferă pe cealaltă. Căci mi-e rușine să dau ceremonia nopții ziua și să fac misterul urâțeniei... Nici Dionysos acestea și coapsele, o sarcină incompletă a durerilor, ca și cum nimic altceva decât capul dinainte și un zeu androgin și un dans de beți și o armată dezlănțuită și nebunia tebanilor pe care am onorat-o și am venerat-o pe Semele ca fulger. Nici Afrodita mistere desfrânate, „...ale celor rușinoase, cum se spune, atât născuți, cât și onorați. Nici faluși de tine și Ithyphalus, rușinoși atât prin formă, cât și prin acțiune...” (E. P. Migne 36, 336-337). Cei care le respectă pe acestea sunt „abominații ale erorii, mai abominabile decât josnicia celor venerați și respectați, încât sunt și mai insensibili decât cei onorați, depășind în nebunia lor lucrurile venerate mai josnice. Acestea sunt lucrurile pe care băieții și demonii greci le-au batjocorit, printre care nebunia și-a luat cinstea lui Dumnezeu pentru ei înșiși” (Ibid., 341). Prin urmare, potrivit divinului Grigore, lucrurile modeste și venerabile ale grecilor sunt eroarea, intoxicația, delirul și o întunecată invenție a demonilor, iar ei, respectând astfel de lucruri, sunt insensibili, abominabili și nechibzuiți!

În Discursul său, el compară cultul evreilor, grecilor și creștinilor. Și spune că primii au un cult formal, în timp ce cei din urmă au un cult pasional și păcătos, și că numai cultul creștinilor este spiritual: „Și evreul celebrează, dar după literă... Și grecul celebrează, dar după trup și zei și demoni, primii fiind creatori de patimi după ei înșiși, iar cei din urmă fiind onorati prin patimi. Din acest motiv, patimile lor și celebrarea în cinstea lui Dumnezeu sunt păcătoase, la care se recurge patima, ca semn. Și noi celebrăm, dar așa cum voiește Duhul" (Ibid., 429).

În a treia sa Orațiune („Epitaf către Vasile cel Mare"), referindu-se la cunoscuta poveste mitică a Ifigeniei, el spune că aceasta nu este doar neinstructivă, ci mai degrabă rușinoasă. Căci care este folosul când zeița o salvează pe Ifigenia de la măcel din caritate, ci o conduce în Munții Taurus pentru a-i ucide pe toți străinii de acolo? „Așa sunt poveștile mele. Dar voi îmi spuneți despre cerbul vostru și despre Orion și despre Acteon, vânătorul de demoni rău, persecutorul meu, admiratorul miturilor și despre cerbul fecioarei care a fost returnat, de ce este atât de mult în cinstea voastră, chiar dacă ceea ce se povestește nu este un mit. Cât despre următoarele cuvinte, acestea sunt foarte rușinoase. Căci care este folosul răzbunării, dacă salvează o fecioară, astfel încât să fie învățată să ucidă un străin, după ce a învățat lipsa de umanitate a răzbunării în caritate? Aceasta este una dintre multe și pentru mulți, așa cum este discursul meu" (Ibid. 504).

Și acum ajungem la cuvintele lăudabile ale omului sfânt, care au fost atât de mult folosite și abuzate de adepții „căsătoriei greco-creștine". Iată, așadar, ce spune dumnezeiescul Tată: „Eu, pentru toți cei care au minte, sunt de condamnat, primul lucru este să-i învățăm pe cei care ne sunt buni, nu numai pe acesta mai nobil și mai important, care necinstește tot ce este elegant și onorabil în cuvinte, ci și pe cel exterior, pe care mulți creștini îl văd ca fiind răutăcios și fals și departe de Dumnezeu, văzându-l rău. Căci cât privește cerul și pământul și aerul și toate aceste lucruri, nu pentru că sunt înțelese greșit, în loc de Dumnezeu venerăm lucrurile lui Dumnezeu, din acest motiv le disprețuim, ci pe cât este folositor pentru viață și bucurie, evităm pe cât este periculos, nu răzvrătindu-ne împotriva creației Creatorului, cum fac cei nebuni, ci apucându-L pe Creator dintre creaturi și, precum spune dumnezeiescul Apostol, surprinzând tot sensul în Hristos, precum și despre foc și mâncare și fier și celelalte, nimic în sine nu este cel mai folositor sau cel mai dăunător, ci pe cât le place celor colorate; și deja chiar și despre fiarele târâtoare am adunat laolaltă medicamente pentru mântuire, așa și despre acestea, una examinând și

cealaltă Teoretic, am acceptat că „Întrucât demonii aduc atât eroarea, cât și abisul pierderii, ne-am dezvoltat încât nici măcar nu ar trebui să ne folosim de ei pentru evlavie, învățând de la cei mai răi ce este ascuns și boala celor, convinși de puterea cuvântului lor, după părerea noastră. Nu este necinstit să disciplinezi că aceasta este ceea ce vor unii oameni, ci mai degrabă să fii considerat dubios și needucat, având astfel, cei care doresc, dacă fiecare este în sine, să ascundă în comun ceea ce este ascuns după ei și să interacționeze cu controalele nedisciplinei" (Ibid., 508-509).

Semnificația secțiunii de mai sus este, în opinia noastră, următoarea:

Orice om înțelept va mărturisi că printre bunurile omenești , educația ocupă un loc primordial. Ca atare, nu numai educația creștină ar trebui luată în considerare, ci și cea care se dă afară. Educația creștină, spre deosebire de cea care se dă afară, este indiferentă față de eleganța și frumusețea exprimării și se preocupă doar de mântuirea sufletului. Mulți creștini, făcând răul, resping complet ceea ce se dă afară, ca îndepărtându-i de adevăratul Dumnezeu.

Sfântul Părinte nu este de acord cu acestea. Întrucât, spune el, mulți s-au închinat soarelui, pământului, aerului etc., ca zei, ar trebui să le disprețuim pe acestea sau să le luăm ceea ce este folositor pentru întreținerea vieții noastre și să evităm ceea ce este periculos? Fără îndoială, cea din urmă! Dar chiar și focul și fierul, și chiar această mâncare, pot fi foarte utile sau foarte dăunătoare, în funcție de utilizarea lor. Și chiar anumite otrăvuri, folosite în mod corespunzător, devin medicamente salvatoare. Prin urmare, înțelepciunea de la ușă are atât elemente bune, cât și rele. Pe primele trebuie să le acceptăm; dar pe cele din urmă, ca ducând la demoni și la eroare și la abisul pierderii, trebuie să le respingem și să le respingem. De asemenea, putem beneficia negativ de înțelepciunea din afară: Văzând răul, percepem superioritatea propriei noastre învățături! Prin urmare, nu ar trebui să respingem înțelepciunea din afară fără să punem la îndoială, pentru că unii oameni așa o doresc, ci mai degrabă să-i considerăm needucați. Se pare că astfel de oameni își doresc ca toți să fie needucați, ca ei, astfel încât în mijlocul needucației generale, propria lor needucație să nu fie distinsă.

Acesta este, așadar, mult-fabulatul sat al lui Grigore de Nazianz! Unde este „conjugarea spiritului grecesc cu cel creștin" în el? Unde sunt compozițiile și contrastele „greco-creștine"? Unde sunt „mistagogul" și „nimfagogul" „căsătoriei greco-creștine" discernibile în discursurile de

mai sus? Da! Nu este o crimă să cunoști autorii ușii, nu este blasfemie să studiezi înțelepciunea greacă; sunt de acord! Dar ce mai este dincolo de acestea??? Unde, repetăm, sunt contrastele, compozițiile și combinațiile? Cunoașterea lui Platon sau Aristotel este un lucru minunat; îi contrazice? Studiul Uşilor ascute mintea, cultivă stilul, îmbogățește vocabularul, predă logică, dialectică, gramatică, istorie, retorică și atâtea alte cunoștințe utile pentru viața prezentă; cine neagă acest lucru? În Uși se găsesc niște pepite de aur, niște sclipiri de lumină, niște particule de adevăr; cine se îndoiește? Dar de la acest punct până la „compozițiile greco-creștine” există o distanță nu numai mare, ci chiar abisală. Și dacă abandonăm volumul de noroi, întunericul palpabil, magnitudinea erorii și a falsității, în care a fost cufundată înțelepciunea omenească și rămânem doar cu puținele pepite de aur, cu slabele licăriri de lumină și cu puținele particule de adevăr, și din nou nu mai este loc de nicio discuție despre „compoziții”. Adevărat! De ce este nevoie să așezăm cinci lămpi sau licurici lângă soare? De ce este nevoie să aruncăm câteva grame de praf aurifer în lanțuri muntoase nesfârșite de aur și diamante? Care este motivul pentru care adevărul de sine și înțelepciunea de sine divină caută ajutorul unor idei umane corecte?

Concluzia este că Sfântul Grigorie, fără a aproba respingerea completă a pedepselor corporale de către unii și fără a nega valoarea lor relativă, nici măcar nu a luat în considerare ajungerea la „compoziții greco-creștine”. Nici pe departe, nici în cea mai mică măsură, o astfel de intenție a sfântului om nu este deslușibilă.

„Cei Trei Ierarhi”, numărul din martie 1964.

H′

Am spus mai devreme că venerabilul Grigorie, deși nu aprobă respingerea completă a înțelepciunii seculare de către unii creștini și nici nu neagă vreo valoare a acesteia, totuși o consideră inferioară creștinismului de neimaginat și nici măcar nu concepe combinarea și compararea acestor două elemente. Că acest lucru este adevărat este mărturisit de continuarea aceluiași discurs, și anume „Epitaful către Vasile cel Mare”: „și pentru el cuvintele erau o treabă secundară, iau din ele atâția câți în filosofia noastră are colaboratori, pentru că a văzut și puterea din ele spre manifestarea lucrurilor înțelese... Filosofia este

studiul și lucrarea lumii și devenirea cu Dumnezeu, discuția de sus către jos și cucerirea lucrurilor trecătoare și curgătoare care sunt și rămân" (E. P. Migne 36, 512). Așadar, Vasile cel Mare avea studiul cuvintelor ca o treabă secundară și a derivat din el doar ceea ce ajuta învățătura creștină, deoarece pentru dezvoltarea ei este nevoie de abilitate în cuvinte. Însă principala lucrare a Împărăției, adevărata sa preocupare, era cum se va separa de lume și se va înălța la ceruri, cum va cuceri prin cele pieritoare cele nepieritoare.

Și sfântul Aner continuă: „De acolo, pe temelia cuvintelor, Atena este trimisă de Dumnezeu și de binele despre disciplina lăcomiei. Atena, aurul cu adevărat pentru mine și pentru bunii consuli , a spus Tinis. Căci mi-au cunoscut acest om de curând, nici înainte necunoscut și căutând cuvinte, i-am dat fericire și într-un alt fel i-am dat aceeași lui Saul, care, căutând averea tatălui său, a găsit o împărăție, negoțind cu cea mai mare parte a muncii secundare" (Ibid., 513).

O! Câtă interpretare greșită (intenționată sau neintenționată? Dumnezeu știe!) a fost întâmpinată de fraza subliniată de mai sus a Sfântului Părinte! Adesea, imniștii „compozițiilor creștine grecești" invocă versetul menționat anterior cu multă aroganță: „Atena este într-adevăr de aur pentru mine și pentru bunii consuli" - „așa numește Grigore de Nazianz Atena!", ei cântă și exclamă. Oameni binecuvântați! imediat după fraza de mai sus, Sfântul Părinte justifică de ce numește Atena astfel. Vă este atât de greu să continuați încă unul sau două rânduri? Atena, așadar, este de aur și dragă și un bun ambasador pentru Sfântul Grigore, nu pentru că au existat acolo sofiști, oratori și logografi, nu pentru că au înflorit acolo literele și artele, ci dintr-un alt motiv: pentru că acolo l-a cunoscut mai bine pe Vasile cel Mare și a devenit mai strâns asociat cu el! Da, prietenii mei! Doar din acest motiv. „ Căci l-au cunoscut pe acest om mai recent, nu înainte de a fi stat în conversație cu el ." Dumnezeiescul Părinte îl cunoștea pe Vasile cel Mare dinainte, dar la scurt timp, la Atena, unde se afla deja Vasile cel Mare, datorită dorinței sale nesățioase de a învăța, celor doi li s-a oferit ocazia să se cunoască „mai pe deplin". Și, plin de bucurie și fericire, Grigore pentru marea descoperire, este recunoscător orașului în care a găsit comoara. „Căutând cuvinte", spune el, „am găsit fericirea pe jumătate". Se compară chiar cu Saul, care, căutând moaștele tatălui său, l-a găsit pe profetul Samuel și a fost uns rege de acesta. Comparația este cu adevărat cea mai caracteristică! „Moaște" sunt cuvintele învățătorilor din Atena și ale învățăturii în general; „împărăția" (adică funcția regală) este modestul și sfântul Vasile!...

Venerabilul Părinte continuă: „Să spun ce este mai pe scurt? Atenienii sunt dăunători sufletului altora (căci acest lucru nu este făcut cu răutate de cei mai pioși;) și sunt bogați în bogății rele, idoli, mai degrabă ai altei Grecii, și este păcat să nu fim captivați de laudele și avocații lor; dar pentru noi, niciun rău nu este mai mare decât acesta, mințile noastre sunt concentrate și închise. Dimpotrivă, ei sunt, dacă pot spune ceva ciudat și paradoxal, în credința pe care am fost întăriți de aici, învățând de la ei ce este înșelător și fals, aici disprețuind demonii, unde demonii nu sunt admirați" (Ibid., 524). Adică: Atena este dăunătoare sufletelor și o astfel de opinie a celor mai pioși creștini despre ei nu este nedreaptă. Și sunt dăunători, pentru că idolii abundă în ei mai mult decât în restul Greciei și este greu să nu fii influențat de cei care laudă și apără acești idoli. În ciuda acestui fapt, însă, noi, întărindu-ne mințile, nu am fost în niciun fel vătămați, ci mai degrabă am fost întăriți mai mult în credința noastră, pentru că am înțeles cât de înșelătoare și falsă este idolatria; și tocmai acolo unde demonii sunt admirați și venerați, acolo îi disprețuiam pe demoni! Fără îndoială, această opinie a Sfântului Părinte despre Atena este departe de a fi onorabilă pentru ei…

Și puțin înainte de cele de mai sus, el a spus: „Două căi ne erau cunoscute, prima și mai onorabilă, iar a doua și nu de aceeași importanță ; fie către casele noastre sacre și profesorii de acolo, fie către cei care au fost educați din afară. Cât despre celelalte, le-am oferit celor care doreau, festivaluri, teatre, târguri și simpozioane. Căci, spun eu, nu există nimic onorabil care să nu ducă la virtute și nici să nu-i facă mai buni pe cei care studiază despre ea" (Ibid., 524). Așadar, calea care ducea la templele creștine și la profesorii Bisericii Creștine era prima și mai onorabilă pentru cei doi prieteni (Grigorie și Vasile); iar calea care ducea la profesorii din afara porților era a doua și „nu de aceeași importanță", nu de aceeași valoare!

În final, după ce Sfântul Părinte descrie pregătirea profundă și neegalată a lui Vasile cel Mare și spune că nimeni nu i se putea compara în retorică, dialectică, filosofie, gramatică etc. - etc. l……, ajunge la etosul său: „Dar ce legătură au aceste lucruri, și mai ales cele care reușesc în acest sens, cu educația unui om în moravurile omului? «Leros, oamenilor experimentați, acel Minos și Rhadamanthus, pe care grecii îi numeau «pajiști de asfodele și câmpuri elizee», în imaginația Paradisului nostru, devenind, din Mozaici, zic eu, cărți și ale noastre, dacă discutau și chemarea, indicând aceasta sub alt nume» (Ibid., 528).

Acest pasaj al Sfântului Părinte este caracteristic nu numai pentru că consideră că până și cea mai mare pregătire științifică nu este nimic în fața moralității și virtuții, ci și pentru că nu consideră ideea greacă de Paradis ca fiind spontană, ci împrumutată . Grecii, spune el, au primit ideea de Paradis din Vechiul Testament; și, deși nu au folosit același cuvânt, au exprimat totuși același lucru, deși cu cuvinte diferite. În ce măsură această opinie a Sfântului Părinte (corectă sau greșită, nu examinăm) susține proclamarea lui ca „mire" al „căsătoriei greco-creștine" este inutil de spus...

„Cei trei ierarhi", numărul din aprilie 1964.

5. Ne amăgim singuri, iar neo-idolatrii atacă

În „Orthodox Observer", organul oficial al Arhiepiscopiei Grecești din America, și în numărul din noiembrie al anului trecut, am citit un comentariu care spunea următoarele… Cu respect: Că Sfântul Ioan Gură de Aur a avut „ o admirație fără rezerve pentru filosofia greacă persecutată și pusă în pericol", care este „un ghid către Hristos", că această „admirare fără rezerve" a Sfântului Gură de Aur pentru ea „i-a asigurat supraviețuirea", că în timpul secolului al IV-lea „s-a săvârșit această minune, reconcilierea elenismului cu creștinismul și crearea unui spirit elenic-creștin", că la „Constantinopol s-a construit podul de aur dintre elenism și creștinism" și, în final, că Sfântul Părinte a fost „unul dintre pionierii acestui eveniment istoric"!!!

A cui părere și de cine avem nevoie? Să smulgem din discuție distorsionarea realității sau să râdem de paradoxurile atât de „spartaniste" ale comentatorului care a decis după o profunzime excesivă? Îl provocăm pe cel mai profund autor al comentariului să-și susțină afirmațiile arbitrare de mai sus prin referințe la textele Sfântului Părinte. Unde a văzut el „admirația nerezervată" a lui Hrisostom „pentru filosofia greacă persecutată", care tocmai a fost persecutată de Hrisostom atât de deschis și deschis? Unde a văzut el „miracolul reconcilierii elenismului cu creștinismul și crearea unui spirit elenic-creștin în secolul al IV-lea d.Hr."? Și cum a constatat el că divinul Tată a fost „pionierul" acestei reconcilieri și creații? A dat autorul vreodată peste studiul scrierilor Tatălui nemuritor sau, pentru că a auzit că alchimia compozițiilor creștine

grecești era „la modă”, a considerat el bine să scrie ceva pe această temă, astfel încât să nu fie considerat înapoiat și „demodat”? În orice caz, să parcurgă predicile Sfântului Părinte despre 1 Corinteni și alte câteva (fragmente din unele dintre ele am publicat în această revistă din noiembrie 1959 până în iunie 1960), și acolo va vedea ce primește de la sfântul Hrisostom o filozofie greacă nemiloasă și violentă.

Se pare însă că mania noastră de a amesteca neamestecul, elenismul și creștinismul, și astfel de a ridica filosofia greacă la o poziție aproape de paritate cu creștinismul, le-a dat păgânilor contemporani mult curaj, sau mai degrabă i-a încurajat și i-a dezlănțuit, și deja, cum se spune, „cer restul”! Au citit credincioșii fără groază sau indignare îndrăzneala și teza care depășește orice măsură impietatea unui astfel de neopăgân, publicată sub forma unei scrisori în „Știri” din 11 ianuarie? Nu! - strigă el - nu acceptăm legarea „obscurității creștine” de „gândirea clară greacă”!!! Și atacă cu manie, ce spun? după o tiradă împotriva creștinismului și în mod specific împotriva acestei Persoane atotvenerate și venerabile a Domnului Isus. Dar să copiem câteva fragmente din teza menționată:

„... Ceea ce afirmă el (autorul), că celula creștinismului, adică prima sa unitate morală, ar fi existat presupus în gândirea păgână, cu mult înainte ca predica evanghelică să fie auzită în Palestina și că fixarea lui Prometeu pe Caucaz corespunde fixării Nazarineanului……. ., nu numai că nu este exact din punct de vedere istoric, dar pătează gândirea greacă clară și lipsită de obscuritate creștină. Dar, ca să fim mai precișii, întrucât pentru această exploatare nesfântă a mitului grecesc al lui Prometeu, așa cum se presupune că ar fi aliniat cu creștinismul, care l-a smuls pe om din fericita sa viață pământească, așa cum este concepută de gândirea greacă, și l-a transportat în ceruri cu diverse promisiuni nesăbuite, s-a folosit reprezentarea simbolică a răstignirii lui Isus (notă: adică, răstignirea Domnului nici măcar nu este un fapt!, potrivit marelui scriitor epistolar), și a celorlalte mituri ale eliberării noastre de păcatul originar, iată care este adevărul istoric al mitului lui Prometeu...

Acestea erau cerințele lui Socrate. Să echilibreze viața cu filosofia. Destinul divin al omului de a reconcilia contrariile din interiorul său. Să devină o personalitate fericită. Nu se autodoboară, nu geme precum creștinul rugător, nu se pocăiește de păcatele sale și nu invocă iertarea cerească. Lumea pentru percepția greacă este eternă, niciun Dumnezeu nu a creat-o, „dar a fost și este și va fi”. Grecia antică apare ochilor fermecați ai lumii ca o livadă verde, iar viața oamenilor ca o vegetație bogată... -

Acest om nou stătea în fața naturii și a semenilor săi drept, prezentabil, curat, cu uniforma sa mândră de constructor, cu un zâmbet și un cântec pe buze, răspândind frumusețe cu cuvântul și dalta sa. Astfel, grecii vedeau universul într-o lumină specială, creau cadrele estetice și mentale în care arta și știința se mișcă și trăiesc. Cum, după cele de mai sus, au putut unii interpreți străini și ai noștri ai spiritului grec să descopere în spiritul filosofic grec primele semințe ale creștinismului și cum a fost creată această definiție a Culturii Eleno-Creștine? Cum se aliniază presupusul creștinism monoteist, cu sfinții săi nenumărați, miracolele fără sens și cultul extern păgân, cu spiritul grecesc pur?… „Mărturisesc că, citind teza arogantă și plină de « obrăznicie », blasfemie și impietate de mai sus, nu am putut (în ciuda întregii mele indignări, dar și a durerii mele pentru o astfel de pierdere de suflet, pentru care Hristos a murit), să nu exclam: « Suferim bine !» Din moment ce avem nebunia să le spunem privighetorilor care ciripesc, gaițelor, ciocârliilor și coroanelor că sunt păsări cu voce dulce și frumoase, era firesc să ne ceară să eliminăm privighetorii și să-i înlocuim cu ei. Mântuitorul Isus nu ne este suficient și evanghelia «nebuniei» mântuitoare a Crucii, ne dorim ca un complement necesar «înțelepciunea» Greciei antice! Să ascultăm acum «ex amaxis»!”

Dar să nu se înșele atât de mult autorul tezei, impresionat de clasicism, și oamenii lui cu aceleași idei. Da, oamenii mei dragi, nu fiți prea amari și nu vă întristați inimile! Aveți dreptate; să nu se amestece ceea ce este diferit, să nu se lege ceea ce este diferit. Și să rămânem fiecare în lumea lui. Noi deținem „vălul creștin” al celei mai înalte, mai divine și mai rafinate moralități. Voi ați păstrat „gândirea greacă pură”, care, în ciuda puținelor sale puncte corecte, proclamă că oamenii sunt împărțiți în mod natural în sclavi și bărbați liberi, propovăduiește comunitatea de bunuri pentru femei, laudă dragostea lesbiană și admiră pedofilii și bărbații chinezi! Noi Îl susținem pe Dumnezeu-omul Domnul Iisus Hristos, Fiul Unul Născut al Dumnezeului cel adevărat și Viu, „ Nazarineanul ”, așa cum Îl numiți batjocoritor, împlinind astfel încă o dată profeția (Matei 2:23), care ne-a iubit, chiar dacă eram păcătoși, cu o „dragoste veșnică” și S-a dat pe Sine însuși la moarte pe cruce pentru noi și ne-a dăruit iertarea, împăcarea și înfierea. I-ai ținut în mână pe Cronos și Rhea, pe Zeus și Hera, pe Hermes și Afrodita, pe Dionysos, pe Bacchus și Semele, pe Sileni, pe Satiri și Menade, pe Narcis, pe Alcibiade și Ganimede, pe Sappho, pe Frine, pe Lamia și Laida și pe toți ceilalți membri ai nobilului „câine”... Ți-i dăm din inimă. Așa că cere-i și lasă-i să te călăuzească!...

Frații mei! Cei care sunt credincioși Domnului slavei, cei care sunt umpluți de dragostea lui Isus, să fim pe deplin mulțumiți de El și de învățătura Lui. Amândoi sunt desăvârșiți, sunt perfecți, sunt autosuficienți, se află deasupra oricărei perfecțiuni. Nu au nevoie de completări și „umpluturi" umane. Niciun compromis, nicio concesie idolatrilor, antici și contemporani. Nevoia unei apărări elementare a adevărului pe care îl deținem ne cere să devenim intransigenți. „Cuiul este scos." Întrucât aceasta este ceea ce își doresc principalii neo-idolatri, dar și pentru că nu este departe de adevăr, să facem din celebra zicală a apologetului antic Tertulian motto-ul nostru: „Nimic comun între un filosof (idolatru) și un creștin, între studenții Greciei (idolatre) și Rai, între Atena și Ierusalim, Academie și Biserică."

„Cei trei ierarhi", numărul din aprilie 1961.

6. Un răspuns prietenos la o critică prietenoasă

În numărul din ianuarie-februarie al „Buletinului de presă", organ lunar al „Acțiunii Sociale Naționale" cu sediul la Pireu, sunt criticat pentru ceea ce am scris în această revistă în ianuarie, infirmând o teză extrem de ireverențioasă a unui anumit neoidolater. Iubitul „Buletin" condamnă, cu siguranță, deschis tezele acestei teze, dar consideră că infirmarea mea a mers și ea la extreme. Mai exact, scrie:

„... Cealaltă reacție (împotriva tezei de mai sus), în coloanele unei reviste aprobate, vine de la un cleric cu o educație și o morală de elită, care respinge scrisoarea menționată, susținând exact opusul acesteia. Dialectica sa este exprimată chiar în cuvintele, înțelese invers, adică «pata greacă» «pătează» gândirea creștină clară. Astfel, cele două extreme se întâlnesc în efortul comun de a distruge edificiul rafinat al civilizației greco-creștine, care, însă, în ciuda tuturor aparențelor, constituie o realitate istorică vie." Dar unde vede autorul celor de mai sus această «realitate istorică vie» a mult lăudatei «civilizații greco-creștine»? În ce texte oficiale și autentice ale creștinismului există realizarea «compozițiilor greco-creștine»? Este vorba oare de evanghelii, în care adevărurile, conform declarației acestui Domn Isus, au fost revelate «pruncilor» și ascunse de «înțelepții și chibzuiți»? Este vorba oare de scrisorile Apostolilor, care, fără nicio denaturare, au caracterizat drept „plictisitoare" înțelepciunea lumii și i-au văzut pe oamenii dinaintea lui

Hristos ca fiind „ întuneric ” (Efeseni 5:7), deși se bucurau din belșug de „luminile” înțelepciunii lumești și mai ales de cea greacă? Sau este vorba de Părinții Bisericii? Dar în care dintre acestea?

-Către Marele Atanasie? Dar el, conform mărturiei Sfântului Grigore, „a fost hrănit imediat în manierele și disciplina divină, studiind câteva dintre enciclicele filozofiei , să nu accepte toate lucrurile care sunt infinite și nici să le ignore pe cele pe care încercase să le depășească. Căci nu se potrivea ca sufletul nobil și filosofic să se ocupe de preocupări zadarnice …” (E. P. Migne 35, 1088).

-Lui Vasile cel Mare? Dar el mărturisește că „și-a irosit mult viața jalnică”, deoarece „a petrecut mult timp în deșertăciune și și-a petrecut aproape toată tinerețea în munca zadarnică pe care o dedicase dobândirii lecțiilor înțelepciunii dăruite de Dumnezeu”, până când „a privit spre lumina minunată a adevărului Evangheliei și a văzut zădărnicia înțelepciunii conducătorilor acestui veac, care sunt pe cale să piară” (E. P. Migne 32, 824).

-Pe Sfântul Grigorie? Dar el ridiculizează cu jale, mai ales în al patrulea și al șaselea dintre discursurile sale, filosofia și filosofii, ale căror cărți le numește în altă parte „sărate și înșelătoare” (E. P. Migne 37, 41) și, ca unică înțelepciune utilă și demnă de laudă, proclamă viața care a fost „purificată de Dumnezeu” și „înțelepciunea dincolo de textul în cauză și de strofele cuvintelor și opoziția față de argumentele false și circumstanțiale”, după exemplul Apostolilor, care „au biruit înțelepciunea care este desființată de discursul perfect și trunchiat” (E. P. Migne 35, 936).

-Către divinul Hrisostom? Dar am umplut multe coloane ale acestei reviste cu el din noiembrie 1959. Nimeni nu respinge mai violent înțelepciunea ușii decât el, proclamând că „această înțelepciune luptă împotriva crucii și luptă împotriva evangheliilor” (E. P. Migne 61, 26), că „unde este înțelepciunea lui Dumnezeu, nu este nevoie de înțelepciune omenească”, că până și cuvintele lui Platon sunt „mai inutile vieții” decât pânzele de păianjen (Ibid., v. 32 și urm.), care „vorbea mereu despre dogme, învârtindu-se în zadar și fără rost” (Om. 4 în Faptele Apostolilor). Și tună: „ Unde este acum tifosul Greciei? Unde este numele Atenei? Unde este leprosul filosofului? Cel din Galileea, cel din Betsaida, țăranul, i-a vizitat pe toți ...” (Ibid.).

-Sfântului Damaschin, părintele Dogmaticii? Dar el „detestă și respinge” absolut „scrierea rușinoasă, murdară și impură a blestemelor maniheenilor și grecilor... Întrucât acestea conțineau minciuni și lucruri deșarte și erau inventate spre slava diavolului și a demonilor săi și spre bucuria lor” (E. P. Migne 94, 1293. Vezi și 1140-1141).

-Către divinul Grigore Palama? Dar nici măcar el nu este mai milostiv decât ceilalți față de înțelepciunea ușii: „Înțelepții grecilor au îndreptat spre cer natura sufletului cosmic; și au învățat dreptatea și rațiunea... Fiind frustrați în meditațiile lor... Și aceste ființe dogmatizează scopurile înțelepciunii și teologiei după ei; cei care zeifică bulgări și pietre, nu rămân nimic, ci, mult mai rău, minciunile despre venerație... Aceștia și alții, în care este adevărata înțelepciune și cunoașterea mântuitoare, consulul fericirii de mai sus; cei ai lui Euclid, cei ai lui Marinus, cei ai lui Ptolemeu au putut vedea? Ce metode logice sau dovezi matematice au dovedit Empedocle și Socrate și Aristotel și Platon?... Întrucât înțelepții Greciei, incapabili să înțeleagă, au umilit natura noastră, au devenit reverenți lui Dumnezeu, au fost venerați și au venerat creația mai degrabă decât Creatorul... Nu au adus aceste lucruri sensibile și filosofia lor, după ei, rușine, necinste și mizerie supremă asupra propriilor lor suflete, atât întuneric intelectual, cât și infernal?” („Fizic, teologic etc.”, 3, 10, 26).

Așadar, ce nevoie mai avem de martori? Dar va mai veni încă unul. Acesta nu este un Părinte, ci un cor de Părinți . Întregul Sinod Ecumenic, hotărând autentic pentru Biserica Ortodoxă și exprimând și ratificând opinia Părinților și Învățătorilor dinaintea sa în această chestiune, a proclamat următoarele lucruri clare și irevocabile, care închid strâns ușa oricărei încercări de „compoziții greco-creștine”:

„Celor care sunt pioși, dar mărturisesc a fi pioși, le introduc cu nerușinare sau mai degrabă cu nerușinare anatema doctrinele nelegiuite ale grecilor, ale Bisericilor Ortodoxe și Catolice, referitoare la sufletele omenești, la cer și la pământ și la alte lucruri create.”

Ei preferă așa-zisa înțelepciune a filozofilor nebuni din afară și îi urmează pe învățătorii lor... (și cred în transmigrație sau nu acceptă învierea și pedeapsa), anatema.

Ei țin lecții de greacă, și nu numai de dragul de a preda aceste lucruri, ci și de a urma gloriile lor deșarte și de a le crede ca adevăruri, considerându-le astfel ca fiind certe, astfel încât să-i poată acuza pe alții

de ele, uneori în secret, dar niciodată pe față, și să le învețe fără nicio ezitare, anatema.

Cei care, împreună cu alte creaturi mitice, ei înșiși și propria noastră creație, transmută și ei ideile platonice ca fiind acceptate ca adevărate……. . , anatema.

„Celor care primesc și transmit cuvintele deșarte și grecești ... (despre preexistența sufletelor, proprietatea lumii etc.), și prin astfel de cuvinte se privează pe ei înșiși și pe alții de condamnarea veșnică, devenind anatema ” („Sinodiconul” Sfântului Sinod Ecumenic al VII-lea).

După toate acestea, se poate vorbi de „compoziții greco-creștine”, create chiar și de Părinții Bisericii???

„Cei trei ierarhi”, numărul din aprilie 1961.

7. Răspuns prietenos luni

În numărul din ianuarie al revistei „Cei Trei Ierarhi” a fost publicat un articol de-al meu în care criticam anumite idei neopăgâne și protestam împotriva „compozițiilor greco-creștine” pe care le vedem peste tot.

Articolul respectiv a fost discutat în „Buletinul lunar de presă”, un organ al „Acțiunii Sociale Naționale” din Pireu (numărul din ianuarie-februarie 1961). Ca răspuns la numărul din aprilie al „Cei Trei Ierarhi”, al șaisprezecelea răspuns la numărul din martie-aprilie al iubitului „Buletin”:

„O opinie din Buletinul nostru anterior privind dușmanii sintezei eleno-creștine, de ambele părți, a fost urmată de un «răspuns prietenos la criticile prietenoase» din rubricile unei reviste național-religioase aprobate... dar există o diferență dialectală fundamentală între noi și ei. Interlocutorul nostru contrastează elenismul cu creștinismul și, într-adevăr, cu o exprimare transparentă a priori a concluziei finale.”

Însă cel care contrastează elenismul cu creștinismul nu este autorul articolului „Trei Ierarhi”! Este primul care l-a înălțat pe Pavel, care a declarat: „Iudeii cer semne, iar grecii caută înțelepciune, dar noi (ceea ce,

după cum se știe, este contradictoriu) propovăduim pe Hristos cel răstignit, pentru iudei o scandal, iar pentru greci nebunia…” (1 Corinteni 1:22-23). Și puțin mai devreme: „N-a disprețuit Dumnezeu înțelepciunea acestei lumi? Căci, fiindcă lumea, prin înțelepciunea lui Dumnezeu, n-a cunoscut pe Dumnezeu, prin nebunia propovăduirii, a binevoit Dumnezeu să mântuiască pe cei ce cred .” Și mai jos: „Când am venit la voi, fraților, nu am venit cu poftă de vorbire sau de înțelepciune, să vă vestesc mărturia lui Dumnezeu. Căci am hotărât să nu știu nimic despre voi, decât pe Isus Hristos și pe El cel răstignit .”

O, binecuvântate Pavel! De ce ai vrut să-L vezi doar pe Hristos răstignit printre ucenicii tăi greci? De ce nu-i pui alături de El sau, cel puțin, sub El pe Pitagora, Zenon, Platon, Socrate, Aristotel? De ce îi respingi pe toți și te mulțumești doar cu Isus al tău? O, cât de fanatic, exclusivist și intransigent erai!... Noi însă, având un spirit mai larg și o inimă mai largă, concepții mai pure și cunoștințe superioare, am amestecat, ca niște alchimisti excelenți, creștinismul și înțelepciunea lumească și am construit capodopera secolelor, care se numește „civilizație greco-creștină”!...

După Pavel, și urmând pașii săi, vine corul elocvent al Părinților, care pune și el creștinismul și elenismul unul împotriva celuilalt (am oferit în repetate rânduri dovezi în acest sens, așa că orice citat nou este inutil).

Prin urmare, se spune pe nedrept că „opun elenismul creștinismului”. Pur și simplu copiez. „Buletinul” continuă: „Nu separăm, ci examinăm unitatea istorică numită creștinism elen. Interlocutorul nostru admiră că vedem această unitate și, în acest spirit, ignoră complet tot ce este relevant pentru comentariul nostru menționat”. Nu numai că admir, dar sunt și uimit când aud astfel de „unități”. De ani de zile, „mi-a amorțit gâtul” de la ce mi s-a cerut un singur pasaj patristic care să vorbească explicit despre „compoziții eleno-creștine” și nu primesc niciun răspuns.

Marii Părinți sunt declarați „miri” ai unor astfel de compoziții, dar nu se aduce niciun argument pentru această opinie. Sunt enumerate unele pasaje, găsind o oarecare valoare în înțelepciunea ușii, examinată independent și nu în relație și comparație cu creștinismul (de aceea este numită „întuneric și alunecare” și „o invenție a demonilor”), și astfel se crede că problema este închisă! Ce puteți spune? „Buletinul” continuă:

„De aceea, îl întrebăm din nou: Consideră el doar o coincidență faptul că interpretarea unică a creștinismului se naște și se desăvârșește în spațiul pur grecesc și de către învățătorii greci sub forma Ortodoxiei?” Totuși, îl întrebăm și pe dragul editorialist: consideră el o coincidență faptul că formularea unică a creștinismului a fost realizată de evrei? Consideră el o coincidență faptul că Domnul nu s-a născut și a crescut în Atena, nici în Efes, nici în Corint, nici în Roma, ci în Betleem și în infamul Nazaret? Consideră el o coincidență faptul că Domnul nu a ales ca Ucenici și Apostoli retori și filosofi din Roma sau Grecia, ci pescari analfabeți din Iudeea? De ce vedem și subliniem doar ceea ce ne este de folos?

În al doilea rând: Pe care Părinți anume îi consideră editorialistul de la „Deltiou” greci? Înainte de a răspunde la asta, trebuie să fac o clarificare, deoarece adesea atât Părinții sirieni, cât și cei egipteni sunt declarați... greci!...

„Buletinul” mai spune:

„Și cum interpretează interlocutorul nostru faptul că doar elenismul, fie el grecesc sau din diaspora, reprezintă astăzi supraviețuirea vie a adevărului creștin? Și nu mărturisesc aceste fapte singure despre afinitatea interioară mai profundă a grecului cu elementul creștin?” Mărturisesc că nu mă așteptam la astfel de afirmații. Este trist că editorialistul, în ciuda întregii sale formări în Hristos, nu a reușit să scape de sarakosul naționalist... Așadar, doar noi reprezentăm astăzi „supraviețuirea vie a adevărului creștin”? Ei bine, atunci, „ să ne trăiască! ”. Totuși, editorialistul prietenos nu ar trebui să ignore că reprezentarea vie a adevărului creștin nu este atât suprafața, cât profunzimea. Nu este vorba atât de predici și reviste și cărți, cât de virtute și spiritualitate, adică lucruri greu de deslușit și, mai presus de toate, dragostea arzătoare pentru Hristos, care curge chiar și cu sânge... Să nu ne lăudăm și să nu ne lăudăm. Poate că în alte țări (unde domnesc dictaturi crude și monstruoase și domnesc monștri anticriști), unele suflete, iubindu-L pe Domnul Isus, sunt persecutate pentru dragostea Lui și conduse zilnic la martiriu. Și sângele lor va fi, fără îndoială, o reprezentare vie a adevărului creștin, mult mai mult decât propria noastră retorică confortabilă și liberă... Să învățăm, așadar, să nu ne lăsăm influențați de un spirit șovin, să nu „ne îngâmfăm mai presus de ceea ce credem că ar trebui să fim, ci să fim treji” (Romani 12:3).

„Cei trei ierarhi”, numărul din august 1961 .

8. Răspuns prietenos al treilea

Iubitul „Comunicat de presă lunar” (numărul iulie-octombrie 1961) al „Acțiunii Sociale Naționale” din Pireu răspunde la ceea ce am scris cu luni în urmă în acest Jurnal. Îi datorăm un răspuns, deși întârziat:

Multitudinei mărturiilor patristice pe care le-am prezentat ocazional, el opune următoarele:

„Ni se va permite însă să observăm că recurgerea exclusivă la aceste mărturii poate duce la o serie de neînțelegeri din două motive fundamentale:

În primul rând, dintr-o înțelegere greșită a termenilor „grec” și „etnic”, care în primele secole ale literaturii creștine sunt identici cu sensul de „idolatru”.

În al doilea rând, pentru că, dând impresia unui argument ușor, împiedică cercetătorul să facă o analiză mai profundă a elenismului, care presupune cel puțin o cunoaștere de bază a clasicilor.

Răspundem la ambele:

În primul rând, se pare că autorul celor de mai sus nu a citit (sau a citit, dar nu a cunoscut) textele patristice citate de noi. Căci, dacă le-ar fi citit, ar fi văzut că Părinții nu vorbesc confuz și vag despre persoane și lucruri „grecești” sau „naționale”, ci atacă clar și specific „înțelepciunea din ușă în ușă” sau „înțelepciunea lumească” sau „înțelepciunea moranteistă”, atacându-i chiar pe filosofii antici pe nume . Prin urmare, nu există loc de interpretări greșite. Ori de câte ori Părinții văd filosofia antică și creatorii ei în comparație și contrast cu creștinismul, ei nu numai că nu concep compoziții, dar devin flagelători nemiloși.

În al doilea rând , credem că avem cel puțin cunoștințe elementare despre antici, dar nu despre asta e vorba. Este vorba despre altceva: „Analiza mai profundă a elenismului” ar fi necesară doar dacă sinteza elenismului și a creștinismului ar apărea ca ceva ce ar trebui făcut. Atunci ar fi nevoie de cea mai profundă cunoaștere a ambelor, pentru a putea spune dacă o astfel de sinteză este fizic posibilă și ar trebui făcută. Cu toate acestea,

sinteza nu apare, de către adepții ei, ca ceva ce ar trebui făcut, ci ca un fapt istoric împlinit . Iar marii Părinți sunt proclamați pionierii acestui fapt. Ce este necesar, așadar, pentru a putea fi siguri de adevărul afirmației de mai sus? Una și numai una: Cercetarea Părinților! Nimic altceva! Dar cel care îi studiază pe Părinți și le vede tiradele împotriva „înțelepciunii lumești stupide" și strigătele pentru anii petrecuți studiind-o, se întreabă dacă cei care susțin că Părinții au creat „compoziții greco-creștine" sunt treji și treji sau dorm și visează. Cu siguranță este o altă chestiune dacă adepții compozițiilor declară direct că Părinții au respins în mod greșit și eronat înțelepciunea lumii și nu meritau să fie comparați cu creștinismul, motiv pentru care trebuie să facem acest lucru astăzi. Totuși, afirmația că Părinții au creat astfel de compoziții nu este doar inexactă, ci și monstruoasă.

În continuare, „Buletinul", dorind să satisfacă cererea mea de a cita cel puțin un pasaj paternal , vorbind explicit și fără echivoc despre „compoziții greco-creștine", enumeră un citat al poetului Phocylides („Păstrează virginitatea, păstrează dragostea în toate... Plătindu-ți cu mâna ta miloasă, îngrijește-te de cei aflați în nevoie. Primește-i pe cei fără adăpost într-o casă și călăuzește pe orbi... Dă-mi o mână de ajutor care a căzut; salvează omul părăsit"), într-adevăr foarte frumos și „prea creștin". Dar, în cele din urmă, nu o neînțelegere atât de intenționată! Să nu ne asemănăm cu acel vânzător de fructe din Glumă, care, fiind întrebat de un client: „Aveți banane?", a răspuns: „Da, avem! Adică, nu avem banane, dar avem cartofi!..."

Eu, prietenii mei, am căutat un pasaj din Patristică (și chiar de la marii Părinți, care au fost remarcați ca fiind creatorii compozițiilor), referindu-mă la compoziție și aprobând-o. De ce mă referiți la pasaje din poeții antici? (*) Nu ignor și nici nu mă îndoiesc că la antici există câteva pepite de adevăr, câteva pasaje cu conținut cu adevărat „creștin". Dar ce rezultă din asta? Că faptul compoziției a fost dovedit? Asta e mult de văzut! Astfel de pepite nu se găsesc doar la greci, ci și la latini, așa că vom vorbi și despre „civilizație latino-creștină"? Se găsesc și la... Confucius! Și iată unul: „Atâta timp cât am puțin orez comun ca hrană, puțină apă ca băutură și brațul meu ca pernă, mă consider fericit. Bogăția și slava mi se par niște nori trecători, îndepărtați și invizibili." Nu este acest sat „prea creștin"? Nu ar fi putut fi scris de Vasile cel Mare sau de Sfântul Gură de Aur sau chiar de acest divin Pavel? Ei bine? Să vorbim și despre „compoziții chinezo-creștine"????!!!

Și Lao Tzu scrie: „Cea mai mare greșeală este să ne lăsăm pradă propriilor dorințe. Cel mai mare rău este să nu ne controlăm pe noi înșine. Cea mai mare nefericire este să fim seduși de profit.” Nu este aceasta și „foarte creștină”? Să trecem atunci la alte compoziții?

Trebuie să înțelegem că creștinismul este ceea ce este complet, perfect, autosuficient, absolut. Și nu are nevoie de completări și perfecțiuni. Orice bun a avut lumea antică, acesta există și în creștinism, nu ca un împrumut, ci inerent și la cel mai înalt grad. Să ne mulțumim, așadar, doar cu asta și să lăsăm alchimia comparațiilor și compozițiilor, pentru ca „cuvântul Crucii să nu devină gol” pentru noi.

Numărul „Cei Trei Ierarhi”, martie 1962.

* Pasajul din Phokylides citat mai sus este fals , dar acest lucru nu are nicio importanță. Și dacă ar fi autentic, nu ar constitui un argument în favoarea „compozițiilor greco-creștine”.